

ΤΟ ΤΡΑΙΝΟ

Μηνιαία Εφημερίδα Διπλό Τεύχος 8-9
Οχτώβρης-Νοέμβρης '00 Άνευ Αντιτίμου

Το ΜΟΝΑΔΙΚΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ εγχείρημα
είναι η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ
της καθημερινής ζωής, όχι μόνο
μέσα στις προοπτικές της ιστορίας αλλά
ΓΙΑ ΜΑΣ ΚΑΙ ΤΩΡΑ ΑΜΕΣΩΣ.

ΚΑΘΟΙΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ

Τα μισά σχεδόν κείμενα αυτού τεύχους ήταν έτοιμα ήδη από τον Ιούνιο και ίσως σε κάποιους να φαντάζουν κάπως ανεπίκαιρα: θα επαναλάβουμε ότι στόχος μας δεν είναι η επικαιρότητα παρόλα αυτά βέβαια δεν παύουμε να προσπαθούμε να είμαστε "επί των ημερών μας". Μια σειρά δυσκολιών τότε καθώς και το καλοκαίρι που καλώς ή κακώς αποσυντονίζει δεν επέτρεψαν την τότε έκδοση του. Στην συνέχεια κάποια άλλα εμπόδια δεν επέτρεψαν πάλι την έγκαιρη έκδοση (με αποκορύφωμα το χάσιμο όλων των αρχείων της εφημερίδας). Τέλος πάντων τα καταφέραμε...

Το Τραίνο εκδίδεται από μια συλλογικότητα χωρίς κοινή θεωρητική βάση. Υπάρχουν κάποια πράγματα στα οποία διαφωνούμε και υπάρχουν κάποια στα οποία συμφωνούμε, στην βάση όσων συμφωνούμε εκδίδεται και το έντυπο.

Τα κείμενα τα οποία είναι ανυπόγραφα φέρουν την ευθύνη της συλλογικότητας, τα ενυπόγραφα κείμενα φέρουν την ευθύνη του υπογράφοντος.

Δεν αναγνωρίζουμε καμία απολύτως πνευματική ιδιοκτησία, το Τραίνο είναι ελεύθερο για οποιαδήποτε χρήση.

Δεν αποτελούμε πολιτική ομάδα (χωρίς αυτό να σημαίνει ότι το Τραίνο δεν είναι πολιτικό έντυπο), και δεν είμαστε σε καμία περίπτωση παράρτημα ή μαγαζάκι τρίτων.

Το έντυπο είναι αυτοχρηματοδοτούμενο, πράγμα που σημαίνει ότι τα χρήματα τα βάζουμε από την τσέπη μας.

Κείμενα που μας δίνονται μπαίνουν ως έχουν ή καθόλου.

Η κριτική, η επικοινωνία, η συνεργασία και η συμπράξη (ηθική και υλική) είναι απαραίτητες.

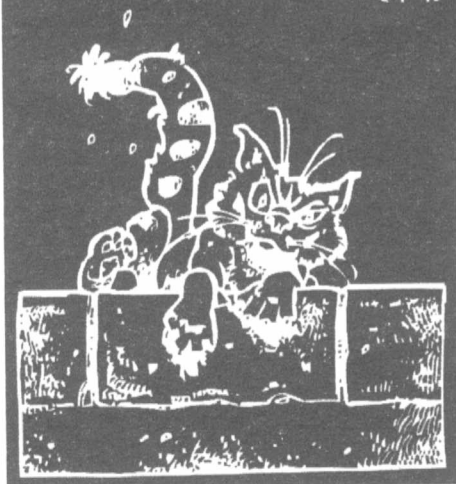
Η διεύθυνσή μας είναι:

Τ.Θ. 1013

Τ.Κ. 71001

Ηράκλειο

Κρήτης

Κόσσοβο, Τσετσενία, Ιράκ, Αιθιοπία. Πόλεμος, εμπάργκο, λιμός. Σιάτλ, Ουάσινγκτον, οι τύχες μας στα χέρια των G7 και των σαρκοβόρων-αντιανθρώπινων οργανισμών τους (ΔΝΤ, ΠΟΕ κ.τ.λ.). Πογκρόμ κατά των μεταναστών, ελαστικοποίηση όχι τόσο της εργασίας όσο των συνειδήσεων και της ανθρωπότητας, α-μνημοσύνη, αν-ασφάλεια, αντι-βίωση.

Τα γεγονότα κυλούν σαν πέτρες στη στέγη του κόσμου και 'μεις -για πρώτη φορά στην Ιστορία σε τέτοιο βαθμό- δε μπορούμε να παρέμβουμε ούτε ...αυτεπάγγελα. Η φαντασία δεν χορογραφεί, η τέχνη του να ζεις δεν σαρκώνεται· αντίθετα, η κυβερνητική "τέχνη" φαίνεται να υψώνει παντού βλοσυρά αναχώματα, πλασμένα από τις κερδώς προσμονές του σύγχρονου τεχνοφασισμού.

Η πάλαι ποτέ εγερτήριοι κραυγές των εξεγερμένων έχουν μετατραπεί σε πάνδημες κραυγοπροτροπές τυμπανιστών οπαδών, σε μια αποκοινωνικοποιημένη πραγματικότητα εύφλεκτη από ξενοφοβία-ρατσισμό, ναρκωθετημένη από μικροαστικές -ανορθολογικές προκαταλήψεις, διάσπαρτη από υποτακτικούς που ορχούνται στον ρυθμό στυλίστικων προ(σ)ταγμάτων.

"Επικοινωνία" χωρίς κοινωνία. Αντιπνευματικότητα. Τοξινωμένες ώρες σε

γραφεία, εργοστάσια, αίθουσες διδασκαλίας, clubs όπου η διασκέδαση γίνεται βιομηχανία (ενώ η βιομηχανία δεν θα γίνει ποτέ διασκέδαση). Θεσμικές καρικατούρες, εργώδη παρασκήνια, εγκιβωτισμός του πάθους· αναγωγή των ελαχίστων σε μέγιστα.

Και μεις μεγαλουργούμε άνευ πρωτοτυπίας και κενολογούμε άνευ ουσίας... για αυτό η προσωπική ερήμωση έγινε επιδημική κοινωνική αναληγσία, που συνοικεί σε αποσταμένα στόματα πολιτικών μαζί με την σύγχυση των εννοιών και τις απαιτίες πως οι λύσεις θα έρθουν από ξιφήρεις εξουσιαστές (όπου η ΟΝΝΕΔίτες της ΝΔ έγιναν ΟΝΕΔίτες του ΠΑΣΟΚ) και περιπολούντες μπάτσους στις γειτονιές.

Ποιοί ρε θα πελεκήσουν τις γωνιασμένες πέτρες τις δικιάς μας ζωής αν όχι εμείς οι ίδιοι; Οι αλαρηνοί pistoleros των "τυχαίων εκπυροσοκητήσεων" που "ξασποστέλνουν" όλους τους μη ... socially correct; Ή οι χορτάτοι ρήτορες των μπαλκονιών που ο "ανθρωπισμός" τους εξαντλείται στα βλήματα της κανονιοφόρου στα διάφορα Κοσμοφρονέδια του κόσμου; Ποιοί;

...Ας χαμογελάσουμε, παρόλα αυτά, με μελιχία ειρωνία. Το κάλλος, η ομορφιά και τα τεχνήματα περιφέρονται παντού ανα τας ρύμας αυτής της καθημερινότητας: στην ηθογραφία της χειμωνιάτικης θαλπωρής· στην φυσιολατρική εξωστρέφεια της άνοιξης· στην αμφιλύση μιας νέας καλοκαιριάτικης μέρας· σε μια ελκυστική γυναίκα η αντίστοιχα σε έναν άνδρα. Στις ιαματικές φωπιές των όπου γης εξεγέρσεων που ποτίζουν την χασοφεγγαριά της νύχτας με την εκρηξιγένεια των στιγμών που η "τάξη" τους διασαλεύεται· σε αυτούς που διατηρούν την ανθρωπιά τους πάμφωτοι σαν καλοκαίρι.

Τίποτα λοιπόν δεψ χάθηκε. Πολιτικοί, κομματάρχες, τραπεζίτες, φασίστες, managers-διευθυντές, στρατοχωροφύλακες, μας φοβούνται όσο δεν πάει. Τρέμουν μπροστά στα εκάστοτε σκύβαλα της ιστορίας (περιθωριοποιημένους, αστέγους, ανέργους, "μαύρους" εργάτες,

συνειδητοποιημένους ανθρώπους και πολίτες κλπ).

Αρκεί να μην μείνουμε όλοι όσοι αναγνωρίζουμε τους εαυτούς μας στους παραπάνω στις μεταξωτές κουβέντες και στις σκληρές κριτικές. Να οργανωθούμε. Να δράσουμε σε επίπεδο πραγματωμένων αντι-θεσμών, να ποιήσουμε ανθρώπινους, αδιαμεσολάβητους αντι-δεσμούς. Να δούμε ξανά τον εαυτό μας και την κοινωνία (την παγκόσμια κοινωνία) σαν ένα σκαρίφημα που περιμένει τους αμέτρητους ανώνυμους, λαξευτές να του δώσουν την δικιά τους μορφή και όχι αυτή των αφεντικών.

Και να το κάνουμε ως άνθρωποι -όχι μόνο ως προλετάριοι. Άλλωστε αυτοί κάποτε είχαν τουλάχιστον να χάσουν τις αλυσίδες τους. Τώρα εμείς οι (αυτο-εγκλωβισμένοι) ούτε αυτές: βλέπετε μας ήρθε το χρηματιστήριο και έγινε η "αποϋλοποίηση"...

Οι παραπάνω γραμμές αφιερώνονται στην μνήμη των Χ. Τσουτσουβή και Χ. Μαρίνου.

[Το ζήτημα της εργασίας παύει να αποτελεί ακαδημαϊκή αναζήτηση από την στιγμή που θα αρχίσουμε να δουλεύουμε. Είναι η ίδια στιγμή που γίνεται ολοφάνερη η τεράστια σημασία της στην καθημερινή ζωή. Δεν είναι ανάγκη κάποιος να είναι κοινωνικός επαναστάτης για να μπορέσει να αντιληφθεί (το) με πόσο παραλογισμό έχει φορτώσει την δραστηριότητα αυτή ο σημερινός καπιταλισμός. Για αυτό τον παραλογισμό που συγκροτείται από ένα σύνολο χαρακτηριστικών θα μιλήσουμε σε αυτή την στήλη που εγκαινιάζουμε από αυτό το φύλλο.]

Η ΚΑΘΕΤΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ένα από τα πρώτα πράγματα που θα αντιληφθεί όποιος αναλάβει μια θέση εργασίας, είτε προσληφθεί ως αποθηκάριος σε super-market είτε ως καθηγητής μέσης εκπαίδευσης (μια σχηματική αντίθεση μεταξύ ανειδίκευτης και εξειδικευμένης εργασίας που διατηρεί τις εσωτερικές διαφοροποιήσεις που προκύπτουν από την φύση της), είναι η οργάνωση της δουλειάς σε αυστηρά ιεραρχικοποιημένα μοντέλα, με κριτήρια κατάρτισης-εξειδίκευσης ή διάρκειας εργασίας ή πολύ συχνά και τα δύο.

Η ιεραρχικοποίηση αυτή αφορά τόσο την διεύθυνση της εργασίας (δηλ. ποιος αποφασίζει για το τι θα γίνει και πως) όσο και την μισθοδοσία, και η ένταση της ποικίλλει ανάλογα με τις ειδικές συνθήκες που καθορίζουν και τους όρους διαπραγμάτευσης της εργατικής δύναμης του εργαζομένου.

Ο καπιταλισμός ως κοινωνικό σύστημα που γεννήθηκε και αρχικά αναπτύχθηκε γύρω από την διαδικασία της παραγωγής, δεν θα μπορούσε να λειτουργήσει (να λειτουργήσει σημαίνει να επιτύχει την βασική του επιδίωξη: δηλ. την συνεχή αύξηση του ποσοστού κέρδους) χωρίς αυτή την ιεραρχία στην εργασία που αντανακλά και την αντίστοιχη ιεραρχικοποίηση της κοινωνίας που το καθεστώς δημιούργησε.

Το σημαντικό όμως είναι ότι έχει βρει την δικαιολόγηση αυτής της κατάστασης στην "ορθολογικότητα" της ιεραρχικοποίησης που δικαιολογείται με κριτήρια όπως: η διαφοροποίηση στην βαρύτητα της ανάληψης ευθυνών, η σπουδαιότητα της "ειδικής θέσης" που κατέχει στην παραγωγή ο διευθύνων, το διαφορετικό ποσό γνώσεων (δηλ. η εξειδίκευση) και ο χρόνος που απαιτήθηκε για να αποκτηθεί, η πείρα κλπ. Τα αφεντικά για παράδειγμα, είτε είναι ιδιοκτήτες μιας μικροεπιχείρησης, είτε έχουν διευθυντικό ρόλο σε ένα ειδικό εργασιακό περιβάλλον (πχ. μια δημόσια υπηρεσία) υποτίθεται ότι "ξέρουν πάντα περισσότερα" από τους υφιστάμενους τους, "δουλεύουν σκληρότερα" λόγω της αυξημένης υπευθυνότητας τους, έχουν περισσότερο άγχος κλπ. Ο κάθε εργαζόμενος μπορεί να αντιληφθεί πόσο ψευδή είναι όλα αυτά τα επιχειρήματα: στην πραγματικότητα όσο πιο ανειδίκευτος είναι κάποιος

ή όσο μικρότερη διάρκεια εργασίας έχει στην πλάτη του (προϋπηρεσία δηλ.) τόσο περισσότερο είναι υποχρεωμένος να δουλεύει.

Η ιεραρχικοποίηση της εργασίας πάντως έχει μια ιδιαίτερη σημασία για τον καπιταλισμό: την καταστροφή της δυνατότητας των ανθρώπων να αποκτήσουν τον έλεγχο πάνω στην εργασία τους, και την συνακόλουθη καταστροφή της δυνατότητας να αποκτήσουν τον έλεγχο και στις ίδιες τους τις ζωές. Δηλαδή υπάρχει μια σαφής συσχέτιση όπως προείπαμε, τόσο του εργοστασίου (ή του εργασιακού περιβάλλοντος) όσο και της κοινωνίας. Αυτό οι εγκέφαλοι του συστήματος το ξέρουν καλά.

Να ξαναγυρίσουμε όμως σ' αυτό που είπαμε προηγουμένως, ότι ο καπιταλισμός είναι το σύστημα που έχει σαν μοναδικό στόχο τη συνεχή αύξηση της παραγωγής και άρα το κέρδος. Υποτίθεται ότι ο συγκεκριμένος τρόπος οργάνωσης της εργασίας εξυπηρετεί αυτό το στόχο.

Όσον αφορά την ιεράρχηση των μισθών αυτό είναι προφανές: κανένα αφεντικό δεν θα το συνέφερε να πλήρωνε το ίδιο τον κατώτερο και τον ανώτερο υπάλληλο του. Όσον αφορά όμως την ιεράρχηση στην διεύθυνση της εργασίας (δηλ. στην λήψη των αποφάσεων), η διαρκής τάση του καπιταλισμού να χρησιμοποιεί σαν εκτελεστικά αντικείμενα την συντριπτική πλειοψηφία των εργαζομένων μέσω της ύπαρξης ενός διευθυντικού στρώματος, προσκρούει στην ίδια του την επιθυμία να εκπληρώσει αυτόν του τον στόχο. Γιατί το σύστημα έχει ανάγκη την έμπρακτη συμμετοχή των εργαζομένων για να λειτουργήσει, δηλαδή έχει ανάγκη τις δημιουργικές τους ικανότητες. Αυτό ισχύει για όλους τους τομείς της παραγωγής και το σύστημα το ξέρει πολύ καλά. Για αυτό και διατυμπανίζει τα τελευταία χρόνια ότι "δεν θέλει καρεκλοκένταυρους υπαλλήλους" αλλά "στελέχη" και "συνεργάτες". Ωστόσο παρά τις κορώνες του που χρησιμεύουν μόνο στον εμπλουτισμό του λεξικού της εκμετάλλευσης, ο καπιταλισμός ξέρει ότι πρέπει συνεχώς να ισορροπεί ανάμεσα στις δύο του αυτές τάσεις: την τάση του να καταργήσει τον ρόλο των εργαζομένων (ένα από τα όνειρα του συστήματος θα ήταν να είναι όλοι ανειδίκευτοι, οπότε μιας χρήσης, οπότε εύκολα αντικαταστάσιμοι) και την τάση να επιδιώκει την συμμετοχή τους. Το πόσο το καταφέρνει είναι μια υπόθεση που θα συζητήσουμε μια άλλη φορά.

Το ότι οι ολυμπιακοί αγώνες είναι το πανηγύρι της καπιταλιστικής αθλιότητας, που δεν έχει πια την ανάγκη της πομπώδους επίκλησης κενών ιδανικών όπως το αθλητικό ιδεώδες, το ολυμπιακό πνεύμα, η ευγενής άμιλλα κλπ., προκειμένου να επενδυθεί ιδεολογικά, δεν είναι μια καινούργια ιδέα. Αντίθετα, το γεγονός ότι τα πράγματα έχουν γίνει πλέον φανερά σ'ένα σημαντικό τμήμα της

παγκόσμιας κοινωνίας έφερε ξανά στην επιφάνεια αυτή την ανάγκη για ένα καινούργιο ρετουσάρισμα της ολυμπιακής ιδέας. Γι' αυτό όλο και συχνότερα δημοσιεύονται πληροφορίες στον αστικό τύπο για ατασθαλίες και σκάνδαλα στα οποία εμπλέκονται οι αθλητές, ή για το ότι τόσο ένδοξο και αθώο παρελθόν τους.

Το ότι σ' αυτό το πανηγύρι ο ελληνικός καπιταλισμός διεκδικεί μια περίοπτη θέση, παίζοντας εκτός των άλλων και το χαρτί της ιστορικής του κληρονομιάς, ούτε αυτό είναι μια καινούργια ιδέα. Οι αθλητές και όλη η αθλητική βιομηχανία δεν θα δίνανε μια σοβαρή επιχείρηση, όπως είναι η Ολυμπιάδα, σε κάποιους που δεν θα είχαν την δυνατότητα να τους παρέχουν σοβαρές εγγυήσεις για την πλήρη αξιοποίησή της.

Όμως ούτε και τα αίτια της άνοξης του ελληνικού αθλητισμού είναι μια καινούργια ιδέα. Από την στιγμή που το ελληνικό imperium αποφάσισε να παίξει το ρόλο που του αναλογούσε στην "μετά -το τέλος της ιστορίας- εποχή", αξιοποιώντας την μοναδική ιστορική συγκυρία που εμφανίστηκε από την απελευθέρωση ενός σημαντικού αριθμού αγορών στα βόρεια σύνορά του, έπρεπε, αφενός να διασφαλίσει μια σταθερή κοινωνική κατάσταση στο εσωτερικό του, αφετέρου να αποκτήσει μια διεθνική προβολή της προοδευτικής αναπτυξιακής του φάσης.

Και ο αθλητισμός μια δοκιμασμένη συνταγή κυρίως από την ολοκληρωτική μορφή-κράτος (θυμηθείτε τους ολυμπιακούς του '36 στο Βερολίνο και τα κηρύγματα του Χίτλερ, ή τις υπουργοποιήσεις Ολυμπιονικών από το καθεστώς Κάστρο), του πρόσφερε σ' ένα βαθμό αυτή την ευκαιρία. Αρκούσαν να επενδυθούν μερικά σοβαρά ποσά κεφαλαίων (για υποδομές, κίνητρα κλπ.), αφού η μαζική διαρροή αθλητών από τις ανατολικές γραφειοκρατίες μετά την κατάρρευσή τους προμήθευσε έμπυχο υλικό και τεχνογνωσία. Από κει και πέρα όπως κάθε αθλητική επιχείρηση (κρατική ή ιδιωτική), που σέβεται τον εαυτό της, έτσι και ο ελληνικός αθλητισμός, αξιοποίησε τα επιτεύγματα της φαρμακοβιομηχανίας (αναβολικών, κυρίως στεροειδών του φύλου), και το θαύμα

έγινε. Όμως αυτά είναι πάνω κάτω γνωστά, άσχετα αν απλά ψιθυρίζονται. Αυτό που εμφανίζεται όμως για πρώτη φορά με αφορμή την "επιτυχία" του ελληνικού αθλητισμού στην Ολυμπιάδα του Σίδνεϋ

είναι η ειδική πολιτική του χρήσιμης από το σημερινό ελληνικό κράτος, όπως διαφαίνεται μέσα από το λόγο της εξουσίας. Μήνυμα Σημίτη στο "Χρυσό Ολυμπιονίκη" Πύρρο Δήμα "... η επιτυχία σου αποδυνκνεί ότι η Ελλάδα της σοβαρής προσπάθειας, της σκληρής δουλειάς, των θυσιών μπορεί να κερδίσει πρωτίες στον παγκόσμιο ανταγωνισμό..."

Αν συγκρίνουμε αυτό το μήνυμα με τα αντίστοιχα του 1992 (όπου χοντρικά τοποθετείται η αρχή της "ανόδου" του ελληνικού αθλητισμού), θα διαπιστώσουμε ότι τότε, εποχή που μεσουρανούσε το μακεδονικό, οι "επιτυχίες" των ελλήνων

αθλητών αποδίδονταν στην "ανωτερότητα της ελληνικής ψυχής" και στα "μοναδικά χαρακτηριστικά της ελληνικής φυλής που έλαμπαν υπό το φως του ήλιου της Βεργίνας". Έπρεπε λοιπόν ο λόγος της εξουσίας να εναρμονίζεται με το εθνικιστικό κλίμα που επικρατούσε στην κοινωνία, κλίμα που η ίδια δημιουργούσε.

Αντίθετα, σήμερα προέχει η ανάγκη για οικονομική ανάπτυξη και αύξηση της παραγωγικότητας, ώστε η χώρα να πετύχει τα "κριτήρια διατηρησιμότητας" στη ζώνη του ευρώ, συνθήκες που μόνο με τη σκληρή δουλειά, την προσπάθεια και τις θυσίες μπορούν να επιτευχθούν, δηλαδή με την κοινωνική ειρήνη και την υποταγή των υπηκόων.

Πάντως το γεγονός ότι ο λόγος της ελληνικής εξουσίας δεν έχει ανάγκη, στη σημερινή φάση εξέλιξης του ελληνικού καπιταλισμού, τις εθνικιστικές κορώνες του παρελθόντος, αλλά μπορεί να τα καταφέρει το ίδιο καλά αντλώντας επιχειρήματα από το σοσιαλφιλελεύθερο ιδεολογικό του οπλοστάσιο, αποδυνκνεί και μια μετάλλαξη στην πλατφόρμα της κυρίαρχης ιδεολογίας -από την πιο πρωτόγονη εθνικιστική της φάση, μεταβαίνει (προσοχή, χωρίς να απορρίπτει εντελώς την προηγούμενη γιατί μπορεί να την ξαναχρειαστεί) στην πιο εξελιγμένη νεοφιλελεύθερη φάση της. Επίσης μας υπενθυμίζει κάτι που διαβάσαμε προ καιρού σ' ένα από τα πιο σοβαρά ελληνικά κινηματικά έντυπα, σε σχέση με την αντανάκλαση αυτού του γεγονότος στην κοινωνία: "υποστηρίζουμε ότι ο χρηματιστικός πυρετός που έχει καταλάβει τα υποκείμενα στα τέλη της δεκαετίας των '90s, είναι κατευθειάν συνέχεια του πατριωτικού πυρετού των αρχών της δεκαετίας με κοινό σημείο αναφοράς τη μαζική συμπεριφορά του πλιάτσικου" (3η Γενιά, Νο.17, Φλεβάρης 1999).

Στο φως αυτής της νέας πραγματικότητας που έχει διαμορφωθεί στο ιδεολογικό και στο κοινωνικό πεδίο, οι δυνάμεις του κοινωνικού ανταγωνισμού που αντιτίθενται στην κυριαρχία, πρέπει να ανακαλύψουν ξανά τα καινούργια όπλα της κριτικής και τη νέα στρατηγική τους.

Εν όψει και της Ολυμπιάδας του 2004.

(μη) πύρρειες νίκες

παράτηρείται μια ιδιαίτερα έντονη κινητικότητα γύρω από τις τουριστικές επιχειρήσεις. Έτσι ενώ μέχρι πριν λίγα χρόνια ο τουρισμός σαν επιχείρηση εξαπλωνόταν κατά βάση από μικροϊδιοκτήτες που έχτιζαν τα rooms-to-let στα χωράφια τους, τώρα το παιχνίδι χοντραίνει. Μεγάλες εταιρίες ελληνικές ή πολυεθνικές, αγοράζουν ξενοδοχεία, τουριστικά πρακτορεία, εστιατόρια και εν γένει τουριστικές υποδομές και ταυτόχρονα δημιουργούν οι ίδιες ότι τους είναι αναγκαίο αγοράζοντας ότι μπορούν να αγοράσουν, δηλ. σχεδόν τα πάντα.

Το 1995 ήρθε στο φως της δημοσιότητας (ενώ πολύ πιο πριν από το 1993 οργανωνόταν και σχεδιάζονταν) η παραχώρηση 26.000 στρεμμάτων που ιδιοκτησιακά άνηκαν στην Μονή Τοπλού σε αγγλική εταιρεία. Το τελευταίο καλοκαίρι έγιναν γνωστές οι εξής αγορές: α) έκταση 650 στρ. στα Νοππηγιά Κισσάμου στην περιοχή Παναγιά Μυρτιδιώτισσα μέχρι το Ραβδούχο από κυπριακή εταιρεία β) έκταση 55 στρ. ανάμεσα σε Πύργο και Κοντομαρί Κυδωνίας σε κυπριακή εταιρεία γ) έκταση στην περιοχή Πλατάνι του δήμου Σούδας δ) μεγάλη έκταση στα Φαλάσερα από τον όμιλο εταιρειών του Κόσκαλη ε) 700 στρ. στην περιοχή Ελαφονησίου από τον όμιλο εταιρειών Αρφάνη-Χιόνη. Επίσης να σημειώσουμε τις διαβουλεύσεις για την ενοποίηση ή και πώληση μεγάλης έκτασης στην πρώην κοινότητα Γραμβούσης καθώς επίσης και περιοχής των Αγίων Αποστόλων όπου και υπήρξε ανάδραση εκ μέρους των κατοίκων. Ακόμα, ο Α. Παπανδρέου από το 1981 είχε "ανακοινώσει" σε επίσημη του ότι στην περιοχή Πεδιάδος θα δημιουργηθεί ένα φράγμα προκειμένου να τροφοδοτήσει με νερό τις αποικιστικά σχεδόν τουριστικές περιοχές της Χερσονήσου και των Μολών, και τώρα τελικά πληροφορούμαστε ότι ξεκινούν οι διαδικασίες για την δημιουργία του με τις αναγκαίες απαλλοτριώσεις γαιών. Τέλος σε όλα αυτά να προσθέσουμε όλη σχεδόν την βόρεια ακτή της Κρήτης που έχει καταληφθεί ένα ξενοδοχειακό λούνα-παρκ. Πωλήσεις λουιτών και "αξιοποίηση" μεγάλων εκτάσεων γης με στόχο την τουριστική ανάπτυξη.

Η ανάπτυξη, η πρόοδος, ο εκσυγχρονισμός, είναι το όνειρο των απανταχού συν-διαχειριστών του καπιταλιστικού συστήματος. Η κάθε μορφή επένδυσης έχει σαν σκοπό το βιασμό της φύσης, την εκμετάλλευση του ανθρώπου από τη μια και την απόκτηση μακροπρόθεσμων κερδών και κυριαρχίας από την άλλη. Όλα αυτά βέβαια πάντα καλυμμένα από το προσώπιο της τοπικής ανάπτυξης, "του σεβασμού στην φύση" κτλ. Ένα όνειρο για αυτούς που το ονειρεύονται ένας εφιάλης για αυτούς που θα το ζήσουν.

Ένα όνειρο το οποίο πηγάζει από της θεμελιώδεις καπιταλιστικές αρχές της ιδιοκτησίας, του πόθου για την απόκτηση όλο και περισσότερων αντικειμένων, της εργασίας (των άλλων) ως αρετή, του χρόνου και του χώρου ως χρήμα. Θεμελιώδεις αρχές που έχουν διαποτίσει και θα συνεχίζουν να διαποτίζουν τις ανθρώπινες σχέσεις.

Πολλές περιοχές λόγω των φυσικών τους ιδιομορφιών αποτελούν πόλο έλξης χιλιάδων τουριστών ενώ ταυτόχρονα μονοπωλούνται είτε από ζηλόφθονους ιδιοκτήτες είτε από κερδοσκόπους, που θεωρούν κάθε πτυχή της φύσης ως αντικείμενο εμπορικής συναλλαγής. Η επικίνδυνη αντίληψη της ανάπτυξης του τόπου, η οποία έχει αποτελέσει αντικείμενο συζητήσεων τόσο στα καφενεία και στις πλατείες όσο και στις αίθουσες των δημοτικών και κοινοτικών συμβουλίων, είναι συνυφασμένη με την μανία της ιδιοποίησης της γης, της θάλασσας, του αέρα, με αποτέλεσμα την πώληση τους σε πλειοδότες.

Οι πλειοδότες σε άριστη συνεργασία με το κράτος και βασιζόμενοι στην ανοχή και στην αφέλη προσήλωση των κατοίκων στα σχέδια για την ανάπτυξη του τόπου, έχουν βαλθεί να μετατρέψουν μεγάλες εκτάσεις γης σε απέραντα στρατηγεία ελέγχου και παιδικές χαρές

εγκλωβίζουν τις περιοχές αυτές σε μεγαλοεργολάβους, οι οποίοι θα αναλάβουν να κατασκευάσουν τεχνητές πολιτείες μεγάλης χωρητικότητας. Ξενοδοχειακά συγκροτήματα που θα προσφέρουν όλες τις ανέσεις, μπάνια, πανιόν, κανίνες, ταβέρνες, καφετέριες, μπαράκια, εμπορικά καταστήματα με χαζά σουβενίρ, καρέκλες, ξαπλώστρες, ομπρέλες θα ριζώσουν πάνω στις ακτές, στα βουνά, στα δάση. Φρικιαστικά κατασκευάσματα (φράγματα, αιολικά πάρκα, ηλεκτρικοί σταθμοί κλπ.) που δεν βρίσκονται σε καμία αρμονία με τις φυσικές ομορφιές κατασκευάζονται όχι μόνο για να εξυπηρετήσουν την τοπική κοινωνία -όπως το προβάλλουν- αλλά για να διευκολύνουν την κατανάλωση ψεύτικων γεγονότων και δήθεν παραδοσιακών στοιχείων, όλα σκηνοθετημένα από τους εμπόρους της αναψυχής. Εννοείται ότι οι ελεύθεροι παραθεριστές δεν θα μπορούν να απολαύσουν την φυσική ιδιαιτερότητα μιας και οι χώροι θα περιφραχθούν προς χάριν του ελέγχου. Στην συνέχεια χάρη σε εγκλωβιστικά λόγια της διαφήμισης, των ταξιδιωτικών γραφείων και πρακτορείων θα απομυζούν το μεγαλύτερο μέρος από το τοπικό οικονομικό όφελος.

Βέβαια οι πλειοδότες, οι ζηλόφθονοι ιδιοκτήτες και το κράτος ποσώς ενδιαφέρονται για την διάβρωση της φύσης, την αλλοίωση της αισθητικής του τοπίου μέσω της κατασκευής φρικιαστικών οικοδομημάτων αλλά και για τον εκφυλισμό της κοινωνικής δομής από τον ρυθμό της τουριστικής ανάπτυξης. Οι κάτοικοι από την άλλη φαίνεται να μην αντιλαμβάνονται τις επιπτώσεις στην φύση και στον περιβάλλοντα χώρο που ζουν και δραστηριοποιούνται, από την συνεχή εισροή και εγκατάσταση χιλιάδων τουριστών, εφόσον επικροτούν το όνειρο της ανάπτυξης του τόπου τους. Δεν φαίνεται να συνειδητοποιούν ότι τόσο οι μεταξύ τους σχέσεις όσο και με τους τουρίστες θα αποτελέσουν εξ ορισμού αντικείμενο εμπορικής συναλλαγής. Η οποία έχει στόχο να μετατρέψει τους κατοίκους από βιοτικούς ρυθμιστές της κοινωνικής τους ζωής σε υπηρέτες και γλείφτες των τουριστών αλλά και σε δούλους, υπηρέτες των σχεδίων των αφεντικών μπας και απομυζήσουν μέρος από το οικονομικό όφελος.

Και επιτέλους γιατί να επιθυμούμε την ανάπτυξη; Όταν ανάπτυξη το μόνο που σημαίνει είναι απλά περαιτέρω ανάπτυξη του καπιταλιστικού γίγνεσθαι; Ο ιμπεριαλισμός (επεκτατικότητα) του καπιταλισμού στρέφεται πρώτα και κύρια στο εσωτερικό του και όχι μόνο σε χώρες του τρίτου κόσμου. Βέβαια όταν εκείνοι μιλάνε για ανάπτυξη νομίζει κανείς ότι μιλάνε για τον παράδεισο (υποδομές, δρόμοι, υπηρεσίες, κτλ). Κανείς βέβαια δεν μπαίνει στον κόπο να σκεφτεί αν όντως του χρειάζεται η εθνική να φτάνει μέχρι το χωριό του και ποιο το τίμημα για όλα αυτά. Διότι πάντα υπάρχει τίμημα. Έτσι όποιες αντιστάσεις υπάρχουν ή εμφανίζονται σε αυτή την ανάπτυξη, αφορίζονται σαν αναδραστικές και ασπιδοδρομικές και εξορίζονται με φράσεις του τύπου "Πρέπει να γίνουμε Ευρωπαίοι" κτλ. Σχεδόν πουθενά στην όλη φιλολογία για την ανάπτυξη δεν υπάρχει απάντηση που να αφορά την ουσία, δηλ. γιατί να γίνει αυτή η ανάπτυξη και με ποιο στόχο, οι υποήμιες που αφορούν αυτά τα ερωτήματα έχουν σαν απάντηση κάτι αοριστίες του στυλ "για το καλό του τόπου". Μάλιστα ορισμένοι τοπικοί πολιτευτές κάθε βρουσούλα που βάζουν και κάθε χωματόδρομο που ανοίγουν το βαφτίζουν "ανάπτυξη". Αλλά αυτό είναι άλλη κουβέντα.

Σε μια κοινωνία που "όπως ακριβώς οι άνθρωποι μετατρέπονται σε εμπόρευμα, έτσι και κάθε πτυχή της φύσης μετατρέπεται και αυτή σε εμπόρευμα, σε ένα πόρο που πρόκειται να υποστεί βιομηχανική επεξεργασία και να εμπορευματοποιηθεί αχάλινωτη", η δυναμική και ενεργητική αντίσταση και η δημιουργία νέων χώρων αναπαράθεσης φαντάζει σαν η μόνη ελπίδα.

Τ'ατα 'χετε γυρού γυρού
Και είναι βαριά η καρδιά σας
Δεν τρώτε και δεν πίνετε
Και δεν χαροκοπάτε
Πριν νάρθει ο χάρος να μας βρει
Να μας εδιαγορμύσει.
Ριζιτικό

Περί φαγητού και ποτού ο λόγος, για μάθουμε τουλάχιστον τι σημαίνει **σύντροφος** και τι σημαίνει **συμπότης**.

Καταρχήν για να ξεκαθαρίσουμε μια σειρά πραγμάτων: Θεωρούμε την διατροφή (το φαγητό, το ποτό, τις μη θρεπτικές ουσίες -καφές, τσάι, καπνός, παραισθησιογόνες ουσίες) εξίσου σημαντικό πολιτιστικό στοιχείο με την γλώσσα και την ερωτική συνεύρεση -ειδωμένα βέβαια σαν στιγμές του κοινωνικού. Η τέχνη, η οποία κακώς ταυτίζεται με τον πολιτισμό, όπως και η θρησκεία είναι δευτερεύοντα συστατικά στοιχεία του πολιτισμού.

Η διατροφή όπως και η γλώσσα, όπως και η ερωτική συνεύρεση ακολούθησαν μια πορεία -μια πορεία όχι συνεχούς προόδου και γραμμικότητας, αλλά σίγουρα δεν αποτέλεσαν παγωμένα συστατικά του πολιτισμού, όσο και αν έγιναν προσπάθειες για να παγιωθούν ως κλειστά συστήματα (ως δια μαγείας ακριβώς από την θρησκεία και από την τέχνη). Και μια σημείωση για να γίνουμε περισσότερο ακριβείς θα πρέπει να ειπωθεί ότι δεν αναφερόμαστε στην μη επεξεργασμένη τροφή αλλά στην μαγειρεμένη.

Ο άνθρωπος σαν ον τρώει σχεδόν τα πάντα, ή τα πίνει. Δεν θα ήταν υπερβολή να πούμε ότι για οποιαδήποτε οργανική ύλη ο άνθρωπος θα βρει έναν τρόπο να την καταναλώσει, να

την χρησιμοποιήσει. Σε ένα πρώτο επίπεδο αυτή η κατάσταση μοιάζει περίεργη. Τι οδηγεί τον άνθρωπο σε ένα μανιακό ταξίδι εξερεύνησης νέων απολαυστικών τ(ρ)όπων; Εάν παρατηρήσουμε τις υπόλοιπες πρωτεγενείς δραστηριότητες του πολιτισμού (γλώσσα, ερωτική συνεύρεση) θα δούμε κάποια κοινά σημεία. Αρχικά πρόκειται για πράξεις οι οποίες εκ των πραγμάτων ο άνθρωπος είναι καταδικασμένος να τις επαναλαμβάνει καθ' όλη την διάρκεια της ζωής του, όχι για κανέναν άλλο λόγο, αλλά διότι απλούστατα αυτό του υπαγορεύουν τα ένστικτα του -να τραφεί, να επικοινωνήσει, να κάνει έρωτα- (εδώ διαφαίνεται και η δευτερογένεια της τέχνης ή της θρησκείας όπου και τα δύο καλούνται να αναπληρώσουν ή να προσθέσουν στις παραπάνω λειτουργίες). Έτσι και επειδή όπως κάθε άλλο ον ο άνθρωπος θέλει να **απολαμβάνει** αποφασίζει να εμπλουτίσει αυτές τις τόσο ανιαρές και συνεχώς επαναλαμβανόμενες ενέργειες. Δημιουργεί λοιπόν την μαγειρική, την ποτοποιία, την αρωματοποίηση, τον έρωτα (και όχι την συνουσία ή την ερωτική συνεύρεση), την γλώσσα.

Βέβαια η διατροφή σε αντίθεση με τον έρωτα είναι πιο εξαρτημένη από τον γεωγραφικό παράγοντα (και ο έρωτας εξαρτάται από την γεωγραφία· γιατί οι εσκιμώοι "φιλιούνται" τριβώντας τις μύτες τους;) και ότι αυτός συνεπάγεται (κλίμα, χλωρίδα, πανίδα) και έτσι βρίσκεται να ακολουθεί μια παράλληλη πορεία με την γλώσσα. Αναπτύσσονται με παρόμοιο τρόπο. Έτσι σε χώρες με χαμηλές θερμοκρασίες η γλώσσα γίνεται πλούσια σε σύμφωνα, για να μην χρειάζεται να ανοίγει συχνά το στόμα και να χάνεται ζέση, και η διατροφή πλούσια σε ενέργεια, ακριβώς για να βρεθεί αυτή η ζέση. Και σε ζεστά κλίματα συμβαίνει το ακριβώς αντίθετο, γλώσσες πλούσιες σε φωνήεντα, υπάρχει η ανάγκη να εισπνέεται και να εκπνέεται συχνότερα αέρας, και τροφές φτωχές σε ενέργεια. (Το ισλάμ δεν απαγόρευσε τυχαία το αλκοόλ και το χοιρινό, φαντασθείτε μόνο τους βεδουίνους σε μια όαση να κατεβάσουν τα κοψίδια τους και τρεις

κανάτες κρασί και ύστερα να συνεχίζουν την πορεία τους στην έρημο... φυσικά θα σκάσουν από την ζέση). Ένα άλλο από παράδειγμα... οι γλωσσικές και οι διατροφικές διαφορές μεταξύ νησιωτών και ορεινών κατοίκων του ελλαδικού χώρου. Οι μεν κατάχρηση φωνηέντων οι δε κατάχρηση συμφώνων, εξίσου και στην διατροφή. (Ένα περιστατικό που μου συνέβη δείχνει γλαφυρά αυτή την διαφορά. Στο οροπέδιο Λασιθίου, μια περιοχή με

υψόμετρο περίπου 1.000μ. όπου ακόμα και το καλοκαίρι για να κοιμηθείς το βράδυ θέλεις κουβέρτα, τρώγαμε σε ένα τραπέζι όταν σεβρίζονται τα πιάτα μου φέρνουν ένα κομμάτι κρέας, στο οποίο τα 3/4 ήταν σκέτο λίπος -ακολουθεί ένας μορφασμός εκ μέρους μου. Κάποιος που κάθονταν απέναντι μου κάνει την παρατήρηση: "Άντε, σου έφεραν το καλύτερο κομμάτι." Από αυτό το συμβάν μπορεί να διαφανεί αυτό το οποίο αναφέρουμε παραπάνω. Κάτι που φαίνεται "αηδιστικό" για έναν νησιώτη, είναι όχι μόνο απαραίτητο αλλά και γευστικό για έναν βουνίσιο.)

Ένα ακόμη ενδιαφέρον σημείο είναι οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ των πολιτισμών. Καθώς και ο χώρος στον οποίο συμβαίνει αυτή η αλληλεπίδραση. Δεν θα ήταν υπερβολή να ειπωθεί ότι όταν μιλάμε για αλληλεπίδραση πολιτισμών μιλάμε κατά βάση για δύο πράγματα. Το ένα είναι η γλώσσα και το άλλο η διατροφή. Χωρίς βέβαια να αποκλείουμε και τις κάθε είδους αλληλεπιδράσεις: στην τέχνη, κυρίως στην λαϊκή, και στην θρησκεία αλλά σε σχεδόν αμιλητέο βαθμό, διότι απλούστατα αυτή είναι ένα κλειστό σύστημα· και τα κλειστά συστήματα δεν αλληλεπιδρούν μεταξύ τους. Και

ΤΙ ΘΑ ΦΑΜΕ ΣΗΜΕΡΑ;

επιπλέον σε καμία περίπτωση δεν μπορούμε να θεωρήσουμε αλληλεπίδραση τον βίαιο προσηλυτισμό. Εν ολίγοις, όπου υπάρχουν οι γλωσσικές επιδράσεις ενός πολιτισμού υπάρχουν εξίσου και οι διατροφικές. Απλά μια ματιά: τόποι στον ελλαδικό χώρο που έχουν αντίστοιχες επιρροές στην γλώσσα (τουρκική, σλαβική, ιταλική) έχουν και τις αντίστοιχες στην διατροφή. Η ορθότερα είχαν -τόρα διατηρούν κάποια στοιχεία αλλά η ομογενοποίηση έχει απαλείψει εν μέρει τις κατά τόπους επιρροές, οι οποίες βέβαια δεν χάθηκαν αλλά υπάρχουν καθολικά (και για όσο θα υπάρχουν ακόμη).

Ακόμα η διατροφή δεν είναι απλά μια διαδικασία διατήρησης εν ζωή. Είναι κάτι παραπάνω... κάτι πολύ παραπάνω. Το γεύμα και το δείπνο δεν είναι στείρες διαδικασίες, κενές, άνευ νοήματος καταναλώσεις -είναι πολύ περισσότερο και κοινωνικά φαινόμενα. Είναι κατεξοχήν κοινωνικά φαινόμενα. Στο γεύμα δεν μαζεύονται απλώς δεκαπέντε άνθρωποι να φάνε και να πίνουν, μαζεύονται και για να μιλήσουν, να πουν τα νέα τους, να ανταλλάξουν απόψεις, να διηγηθούν εμπειρίες, να τραγουδήσουν, να χορέψουν, να γελάσουν, να ερωτευτούν, να διαλεχθούν. Και όπως λίγο πολύ κρίνεται αναγκαία η χρήση μιας κοινής γλώσσας προκειμένου να αναπτυχθεί αυτό το κοινωνικό, εξίσου αναγκαία κρίνεται και η ύπαρξη κοινού φαγητού, κοινού ποτού. Όπως με απλά λόγια, κάποιοι που δεν μιλάνε την γλώσσα των συνδαιτυμόνων αποξενώνονται, έτσι και κάποιοι που δεν πίνουν, που δεν τρώνε αποξενώνονται με την σειρά τους. Δεν ισχυριζόμαστε ότι χωρίς κοινή γλώσσα και κοινό φαγητό δεν υπάρχει επικοινωνία, αλλά ότι αυτά τα δύο αποτελούν σημαντικούς παράγοντες για την επικοινωνία, ότι λειτουργούν προσθετικά. Φυσικά βέβαια η γλώσσα και το ποτό ή το φαί δεν είναι οι μόνοι παράγοντες από τους οποίους εξαρτάται η επικοινωνία.

Όλα αυτά καθιστούν σαφές ένα πράγμα. Ότι το φαγητό, το ποτό, ο καφές,

το τσάι, ακόμα και οι “ναρκωτικές” ουσίες, δεν είναι απλά μέσα ικανοποίησης επιθυμιών, αλλά ταυτόχρονα και φορείς του στοιχείου της ανθρώπινης κοινωνικότητας, της επικοινωνίας. Κανείς δεν χαίρεται να τρώει και να πίνει και να “παίρνει” “ναρκωτικά” μόνος του (φυσικά ο καθένας μας έχει νιώσει την ανάγκη να αποτραβηχτεί και να κάνει κάτι μόνος του, να τα πει και να την βρει για την πάρτη του -**αλλά αυτό συμβαίνει μετά την απώλεια του κοινωνικού**). Όποιος μαγειρεύει, θα έχει παρατηρήσει πόσο δύσκολο είναι να κάτσεις να φτιάξεις κάτι ιδιαίτερο το οποίο θα φας μόνο εσύ. Ειδικά όταν μόλις έχεις τελειώσει μια ιστορία του Αστεριξ του Γαλάτη, με εκείνα τα πραγματικά ένδοξα καρέ του τέλους...

Αλλά...

Αλλά...

Όλα αυτά τα οποία περιγράφουμε δεν είναι χαμένα - όπως π.χ. είναι χαμένη (στο παρόν όχι απαραίτητα και για το μέλλον) η στιγμή της ισπανικής επανάστασης του '36 - υπάρχουν. **Και υπάρχουν όχι σαν γενικευμένο φαινόμενο κοινωνικότητας** -σε πόσα τραπέζια δεν επαναλαμβάνεται η αλλοτριώση μας; σε πόσα γεύματα δεν αναπαριστώνται όλες οι κυριαρχίες και όλες οι υποτέλειες αυτού του κοινωνικού “είναι”; σε πόσα τραπέζια δεν επικοινωνούν οι άνθρωποι αλλά τα εμπορεύματα; - **αλλά σαν στιγμές, σαν σημεία, σαν προσωρινές αυτόνομες ζώνες, σαν μια γεύση του κοινωνικού**. Σαν μια μυρωδιά της ουτοπίας που μαγειρεύεται... Και όλα αυτά μπορούν να υπάρχουν ακόμα και σήμερα, ακόμα και τώρα, διότι ευτυχώς οι αλλοτριώσεις μας, δεν έφτασαν στο μεδούλι μας. Διότι ευτυχώς ο καπιταλισμός δεν έχει φτάσει

...ας ελπίσουμε αυτό το αιώνιο ερώτημα να μην βρει την απάντησή του στα McDonalds...

ακόμα παντού -και ίσως (ίσως γράφουμε) να μη φτάσει ποτέ.

Αλλά...

Αλλά...

Η λογική του **εργοστασίου** (η μόνη λογική ενός άλογου κόσμου) επιθυμεί να φτάσει παντού όπου κρίνεται αναγκαίο, προσπαθεί να παράγει ρεπλικές του κόσμου της. Ενός κόσμου στρατόπεδο συγκέντρωσης.

Όλα όσα είναι η διατροφή, έτσι όπως την περιγράψαμε, πρέπει να καταστραφούν - όχι επειδή δεν τους αρέσουν, αλλά επειδή η αποικιοποίηση της καθημερινότητας μας από τα εμπορεύματα πρέπει να επεκταθεί, επειδή η λογική του εργοστασίου σε όλες τις δραστηριότητες μας θα κάνει πιο υποφερτό το ίδιο το εργοστάσιο, επειδή απλούστατα βγαίνει κέρδος, είτε για την τσέπη είτε για την ιστορία. Και τέλος επειδή ο καπιταλισμός σαν σύστημα είναι το πιο ολοκληρωτικό **κοινωνικό σύστημα** που έχει εμφανιστεί στην ιστορία (όχι με το νόημα της καταπίεσης και της βίας μόνο, αλλά πολύ περισσότερο διότι έχει εντάξει σχεδόν το σύνολο των κοινωνικών δραστηριοτήτων στην λογική του).

Και όλα αυτά θα γίνουν με ένα χαμόγελο και με χρωματιστά κουτιά...

Έχουν γίνει ήδη από άλλους μερικές οξυδερκείς παρατηρήσεις που αφορούν τα fast food, ειδικά τις επιστημονικά, οικονομικά, κτλ... Δεν θα μείνουμε όμως εκεί. Στο κάτω-κάτω ποιος περιμένει να μην είναι **θανατηφόρο το καπιταλιστικό φαγητό**, ειδικά όταν όλα επιθυμούν το θάνατο σου;

Ας μιλήσουμε λοιπόν για το fast food.

Εκεί δεν υπάρχει **μαγειρική**. Δεν υπάρχει μάγειρας -δεν υπάρχει υποκειμενικότητα. Δεν μαγειρεύουν - κατασκευάζουν. Όπως τα παπούτσια και τα αυτοκίνητα, όπως τα κινητά και τα κασετόφωνα, όλα ίδια. Δεν θέλω να τρώω

τα ίδια πράγματα με έναν ινδό, μεξικανό, ισπανό. Θέλω να ταξιδέψω στην ινδία, στο μεξικό και την ισπανία και όχι στα ανά τον κόσμο McDonalds. Η διαφορετικότητα του καθενός έγκειται στο κέτσαπ και στην μουστάρδα... Τελικά υπάρχει διαφορετικότητα;

Εκεί δεν υπάρχει το **γεύμα**. Γεύμα δεν είναι μόνο το να χλαπακιάσεις, είναι όπως είπαμε και χίλια-δυο άλλα πράγματα.

Ένα από αυτά είναι και η **τεμπελιά** (ή η ξεκούραση) που συνοδεύει ένα γεύμα. Όμως στον καπιταλισμό ο χρόνος είναι χρήμα, δεν υπάρχει καιρός για χάσιμο (όπου χάσιμο σημαίνει χρόνος -δηλ. δεν υπάρχει καιρός για χρόνο...). Έτσι παιδιά φάτε γρήγορα και σηκωθείτε να φύγετε. Δεν σου βάζουν το μαχαίρι στο λαιμό αλλά όταν κάθεσαι σε μια άβολη καρέκλα, σε ένα άβολο τραπέζι, όταν έχεις την μουσική τέρμα, και παντού υπάρχουν έντονα αγχωτικά χρώματα απλώς οδηγείσαι στην επιθυμία να σηκωθείς να φύγεις. Δεν σου βάζουν το μαχαίρι στον λαιμό, είπαμε; Έτσι λοιπόν, πετυχαίνονται δύο στόχοι: ο πρώτος -επιστρέφεις γρήγορα στην δουλειά σου, στις υποχρεώσεις σου κτλ. Και ο δεύτερος -πάντα υπάρχει άδεια θέση για όλους, δεν φεύγουν οι πελάτες επειδή είναι γεμάτο, το πολύ-πολύ να περιμένουν λίγο. Περισσότεροι πελάτες, περισσότερο κέρδος.

Εκεί χάνεται η όποια **επικοινωνία** μπορεί να αναπτυχθεί κατά την διάρκεια ενός γεύματος. Τα fast food δεν είναι τίποτα περισσότερο από ατομικές κάψουλες χορήγησης τροφής. Η δυνατή μουσική έρχεται να αποτρέψει κάθε απόπειρα επικοινωνίας του λόγου. Δεν ακούς τι λέει ο διπλάνος σου, δεν μπορείς να τσουγκρίσεις το ποτήρι σου (άλλωστε είναι όλα πλαστικά). Δεν επιτρέπεται άλλωστε να επικοινωνήσεις, ήρθες για να φας.

Εκεί δεν γευματίζεις. Εκεί καταναλώνεις **lifestyle**. Δεν καταναλώνεις καν την τροφή. Τρώς την εικόνα της, τα χρώματα της. Χλαπακιάεις την υπόσχεση της κοινωνικής ευτυχίας -και ύστερα αυτή αποβάλλεται σαν αυτό που όντως είναι:

σκάτα. Ο καπιταλισμός κατάφερε να βγάλει κέρδος ακόμα και από τα σκατά.

Εκεί είναι όλα όσα μισούμε... Είναι όλα όσα θα πρέπει να μισεί κανείς...

Εκεί είναι το **εργοστάσιο** -ρομπότ που πάνε να γεμίσουν τις μπαταρίες τους.

Εκεί είναι η **φυλακή**. Η φυλακή του κοινωνικού. Η φυλακή της γεύσης, της υποκειμενικότητας.

Εκεί είναι το **στρατόπεδο**.

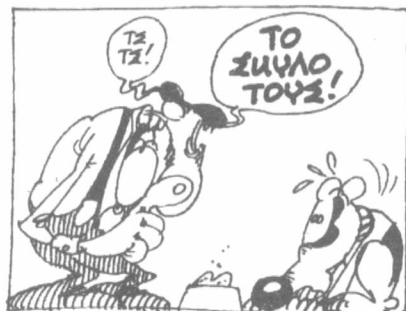
Εκεί είναι η **οικογένεια** -και ότι σημαίνει αυτή... Και ξέρουμε πολύ καλά τι σημαίνει αυτή.

Εκεί είναι η **αλλοτρίωση χαμογελαστή**. Πως είναι να χαμογελά ο θάνατος;

Εκεί το μόνο που υπάρχει είναι ο κορεσμός του ενστίκτου, δηλαδή ο θάνατος κάθε απόλαυσης. Εκεί το μόνο που υπάρχει είναι ο θάνατος.

Και τελικά τί μένει σε ‘μας; Ποια είναι τα περιθώρια μας; Ποιες είναι οι δυνατότητες μας; Ποιες είναι οι ελπίδες μας; Δυστυχώς συνταγές δεν υπάρχουν -όσο και αν θα το ήθελαν μερικοί- **συνταγές δεν υπάρχουν ούτε καν στην μαγειρική**. Οι μικρές (ή και μεγάλες) καθημερινές (ή και ιστορικές) μας εξεγέρσεις συνθέτουν τελικά την ουτοπία -την ουτοπία της γεύσης (της γεύσης του έρωτα, του φιλίου, του ποτού, της ματιάς της και της ματιάς του, του φαγητού, της απελευθέρωσης, της εξέγερσης, της ομορφιάς, της απαλλοτρίωσης, του ανθρώπινου) την ουτοπία της απόλαυσης.

Το φαγητό που ψήνεται για την Κυριακή μόνο την όρεξη μας ανοίγει. Καλή μας όρεξη...

Οι πόλεις παίζουν αναμφισβήτητα κυρίαρχο ρόλο στην σύγχρονη ζωή και καθορίζουν ολοφάνερα την ανάπτυξη της σύγχρονης κοινωνίας. Ασφαλώς μέσα στις επόμενες γραμμές δεν θα ήταν εύκολο να δώσουμε μια σαφή, κατανοητή, και καθαρή εικόνα, που να περιγράφει πως οι πόλεις αυτές αναδύθηκαν και εξελίχθηκαν μέσα στο πέρασμα των αιώνων, αλλά επίσης και γιατί τις αντικρίζουμε με την μορφή που έχουν πάρει σήμερα σαν μητροπόλεις.

Ήδη από τον 6ο και 5ο αιώνα π.Χ. αλλά και πολύ πιο πριν αρκετές ελληνικές πόλεις άρχισαν να μοιάζουν, επιφανειακά τουλάχιστον, με την εικόνα μιας σύγχρονης αστικής κοινότητας. Αλλά οι ελληνικές πόλεις δεν είναι πραγματικά σύγχρονες πόλεις με την πολιτική και κοινωνική έννοια του όρου. Ως πολιτικές δομές διαφέρουν βαθύτατα, όχι μόνο από τις ασιατικές πόλεις, αλλά και από τις μητροπόλεις ή τις μικρότερες πόλεις της εποχής μας. Όταν

μελετούμε λοιπόν την αρχαία ελληνική κοινωνία αυτό που μας εντυπωσιάζει ιδιαίτερα είναι η έντονη απλότητα της, η ορθολογικότητα της που περιέβαλε τα πάντα και η ανθρώπινη κλίμακα της. Τα οικοδομήματα των αρχαίων ελληνικών πόλεων συλλήφθηκαν, κτίστηκαν και ξανακτίστηκαν κατά μια μακρά περίοδο παρατηρήσεων και στοχασμού, για να βλέπουν άνθρωπινα μάτια και να βιώνονται από ανθρώπους που

μορφή του ανθρώπου που αναμειγνύει το φιλοσοφικό πάθος με μια γαλήνια αξιοπρέπεια. Θα φαινόταν παράλογο ότι το πνεύμα θα μπορούσε να διαχωριστεί από το σώμα, η τέχνη από την κοινωνία, ο άνθρωπος από την φύση, η κουλτούρα από την πολιτική. Η πόλις ήταν ο άνθρωπος· ο άνθρωπος ήταν η πόλις. Ο πολίτης τρεφόταν από την κοινωνία όπως η γη από το χώμα. Η εργασία και η γη, η πόλις και η ύπαιθρος, οι άνθρωποι και η κοινωνία ήταν συνδεδεμένοι σε μια κοινή μοίρα. Τόσο αδιαχώριστα ενωμένοι ήταν οι άνθρωποι και η κοινωνία. Δεν παύουμε να θαυμάζουμε ακόμα και σήμερα το αρχαίο ελληνικό θέατρο, το όποιο θέατρο δεν ήταν αποκομμένο από τις υπόλοιπες πτυχές της κοινωνικής ζωής,

ήταν έργα βαθύτατα πολιτικά τολμηρές, δεικτικές σάτιρες επιφανών πολιτικών της εποχής και σκληρά σχόλια για έμμεσα πολιτικά προβλήματα· “αυτή η ειλικρινής πνευματικότητα, αυτό το πάθος για την αλήθεια, αυτή η γαλήνια και ισορροπημένη ενατένιση της ζωής και αυτό ήταν πάντα το σύγχρονο πνεύμα... Είναι ο αγώνας για να απελευθερωθεί το πνεύμα, να παραμερίσει τα πέπλα της ελπίδας και του φόβου, έτσι ώστε να μπορέσει να κοιτάξει ξεκάθαρα και άφοβα το πρόσωπο της ζωής και να το γνωρίσει όπως είναι”. Το ότι η ελληνική κοινωνία στιγματιζόταν από την δουλεία και από έναν έντονα πατριαρχικό αποπνιγμό των γυναικών είναι περιττό μνα τονιστεί. Αυτά τα απάνθρωπα χαρακτηριστικά ήταν κοινά σε όλες τις πόλεις-κράτη, χαρακτηριστικά που αποτελούσαν μέρος της γενικής βαρβαρότητας της εποχής, αλλά αυτά δεν εξηγούν γιατί η πόλις κατόρθωσε τόσο θαυμάσια να ξεπεράσει αυτή την βαρβαρότητα και ιδιαίτερα τις φρικαλεότητες που έμελλε να ακολουθήσουν ακριβώς μετά την παρακμή της πόλεως δηλ την εμφάνιση της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας και του πρώιμου μεσαίωνα. Στην πόλη η σκέψη φτάνει στις πιο ψηλές σφαίρες της φιλοσοφίας, της ποίησης και της τέχνης, μόνο και μόνο χάρη στην αλληλεγγύη, την ελευθερία, και την ανεξαρτησία που παρέχει στο άτομο, μια ανεξαρτησία που δεν είναι ριζωμένη μόνο στις πολιτικές συνθήκες αλλά και στις υλικές.

Η ιστορική εξέλιξη της πόλης στη διάρκεια των αιώνων φτάνει να πάρει την μορφή των σύγχρονων μητροπόλεων και μεγάλων πόλεων που όλοι γνωρίζουμε σήμερα. Αλλά τι συμβαίνει σήμερα; Πως και γιατί φτάσαμε σε αυτή την παρακμή των πόλεων και την αλλοτρίωση και αποξένωση των ανθρώπινων σχέσεων, που είναι ορατή ακόμα και στις πιο μικρές κοινωνίες; Οι ποιοτικές αλλαγές στις κοινωνικές σχέσεις συνίστανται στο γεγονός ότι ο ανταγωνισμός τείνει να μετατρέψει τις αμέτρητες μικρές επιχειρήσεις σε όλο και λιγότερες συγκεντρωτικούς βιομηχανικούς και εμπορικούς γίγαντες. Ο δημόσιος, ο πολιτικός και πολιτιστικός γιγαντισμός πάνε παράλληλα με το βιομηχανικό και εμπορικό γιγαντισμό. Η κοινωνική ζωή αποκτά

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ

κινούνται με τα πόδια. Για να εκπληρώσει αυτή την λειτουργία, η πόλις έπρεπε να έχει την κλίμακα των ανθρώπινων διαστάσεων. Σύμφωνα με τα λόγια του Αριστοτέλη μπορούσες να την δεις με μια μόνο ματιά. Το ελληνικό πνεύμα αναμφίβολα σε μια άρρηκτη σχέση με το φυσικό περιβάλλον, ποτέ δεν παραλείπει να κοντοσταθεί για να θαυμάσει την φυσική ομορφιά της γης και της θάλασσας και, πάνω από όλα, την εύπλαστη

διαστάσεις που είναι τόσο απομακρυσμένες από την ανθρώπινη κλίμακα και τον ανθρώπινο έλεγχο, ώστε η κοινωνία παύει να εμφανίζεται ως το καταφύγιο της ανθρωπότητας. Οι πόλεις και οι περιφέρειες γίνονται ένας σωρός αποχωνωμένων ανθρώπων, διασκορπισμένων ανάμεσα σε ψυχρές άμορφες οικοδομές. Η συντεχνιακή δομή της αστικής κοινωνίας του όψιμου καπιταλισμού συναθροίζει τις μονάδες χωρίς να μεταμορφώνει τις σχέσεις μεταξύ τους. Αυτές οι μονάδες ανασυνχροτούνται σε μια ανώνυμη αγέλη και όχι σε μία προσωποποιημένη αλληλοεξαρτώμενη συλλογικότητα. Η αστική πόλη διαχωρίζει τις όψεις της ζωής και τις παραδίδει μία-μία σε θεσμούς, απογυμνώνοντας το εγώ από το πλούσιο περιεχόμενο της ζωής. Το παιχνίδι γίνεται (πλέον) οργανωμένο και η δυνατότητες της φαντασίας του ατόμου εκμηδενίζονται εκ των προτέρων από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, που όχι μόνο προσδιορίζουν τα ίδια τα καθημερινά όνειρα του Εγώ, αλλά έχουν καταντήσει να είναι μια τεράστια χωματερή που παράγει στην πλειοψηφία της σκουπίδια. Η μαζική κουλτούρα που παράγεται, η καθοδήγηση και ο αποπροσανατολισμός της κοινής γνώμης έχουν αναλάβει συγκεκριμένους και πολύ αποδοτικούς ρόλους. Η αποξένωση και η αλλοτρίωση που απορρέουν από κάθε όψη της ζωής της σύγχρονης κοινωνίας και της οργάνωσης της (κυρίως στις μεγάλες πόλεις και μητροπόλεις αλλά και κατ’ επέκταση σε ολόκληρη την κοινωνία) οδηγεί σε μια εξαθλίωση του Εγώ που συνεχώς ενισχύεται. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια νέες μορφές φτώχειας αναπτύσσονται και έρχονται να ανατρέψουν την παραδοσιακή αντίληψη μας περί φτώχειας: δεν πρόκειται πλέον για μια “βικτωριανή” εξαθλίωση, αλλά βαθύτερα, για την βαθμιαία καταστροφή των δεσμών που υπάρχουν ανάμεσα στα άτομα και την υπόλοιπη κοινωνία. Σύμφωνα με το συμπέρασμα του Αντόρνο “δεν υπάρχει ορθή ζωή σε λανθασμένες καταστάσεις

και συνθήκες". Έτσι σ'έναν αυξανόμενο βαθμό το άτομο δεν μπορεί πλέον να προσδιορίσει ξεκάθαρα την πηγή των προβλημάτων και των δυστυχιών του και ίσως ακόμα πιο σημαντικό είναι ότι δε βρίσκει κανέναν ή κάτι εναντίον του οποίου να αντιταχθεί και ως εκ τούτου να διατηρήσει μια αίσθηση ελέγχου πάνω στις δυνάμεις που καθοδηγούν τη μοίρα του. Οι προσωποποιημένες εξουσίες που κάποτε διοικούσαν την κοινωνία εξαφανίστηκαν από την κοινωνική αρένα. Αντικαταστάθηκαν από "το σύστημα", τον ακαθόριστο ανώνυμο μηχανισμό που δεν έχει σαφή όρια και μορφές. Η ομοιότητα λοιπόν του σημερινού ανθρώπου με τον Κ. τον ήρωα του Πύργου, ο οποίος μπροστά σε μία αόρατη, τερατώδη και παντοδύναμη γραφειοκρατική εξουσία αισθάνεται τόσο ασήμαντος και αδύναμος (ώστε να μη διαθέτει ούτε καν όνομα, μόνο αρχικό), είναι εμφανής. Η απρόσωπη εξουσία του Πύργου ταυτίζεται εύκολα με εκείνη των σύγχρονων μαζικών καταναλωτικών κοινωνιών με την μητροπολιτική παντοκρατορία.

Το αίσθημα της αδυναμίας που οι δεσπόζουσες οικονομικές πλάνες μεταδίδουν στο σύγχρονο κόσμο της πόλης, βαθαίνει από τα ανώνυμα πλήθη στα οποία είναι βυθισμένος. Η τυποποίηση των κατοικιών οδηγεί στην τυποποίηση της ιδιωτικής ζωής, που ανατρέπει τη φυσική και προσωπική ανομοιογένεια, η οποία είναι τόσο ζωτική στο πάρε-δώσε της ουσιαστικής επικοινωνίας. Κάθε επιθυμία για επικοινωνία καταπνίγεται από την μη ομολογούμενη αντίληψη ότι η προσωπικότητα του κατοίκου της πόλης μπορεί να διατηρήσει την ακεραιότητά της μόνο σε μια μαζική κοινωνία μέσω μιας σκυθρωπής εσωστρέφειας, μιας βουβής περιχαράκωσης στις επαφές με τη μάζα. Οι κατακερματισμένοι ρόλοι που η γραφειοκρατικοποίηση επιβάλλει στο Εγώ, συγκρούονται με το μύθο ότι μια μπλαζέ αδιαφορία για τον κόσμο γενικά, είναι ένας τρόπος απόσυρσης από μια ομογενοποιημένη κοινωνία· η αλλοτρίωση που διαποτίζει το πλήθος μπορεί να εξορκιστεί μονάχα με την προσκόλληση στο δικό σου αίσθημα ιδιωτικής ζωής και με την ενασχόληση με

προσπαθεί να καταστήσει ορθολογικό ένα κοινωνικό οργανισμό, του οποίου η ίδια η φύση είναι η ανορθολογικότητα: η παραγωγή για την παραγωγή και η υποταγή των ανθρώπινων σκοπών στους οικονομικούς στόχους. Ο σύγχρονος πολεοδομικός σχεδιασμός μας προσφέρει λειτουργικά πολεοδομικά σχέδια χωρίς ανθρώπινες αξίες και "ορθολογικά" οργανωμένους χώρους χωρίς κοινωνικό περιεχόμενο.

"Δεν πρέπει να κάνουμε λάθος σχετικά με το γεγονός ότι όλες οι δημοκρατικές και ελευθεριακές μορφές μπορούν να στραφούν εναντίον του επιτεύγματος της ελευθερίας εάν γίνουν αντιληπτές σχηματικά, σαν αφηρημένοι σκοποί που δεν έχουν ιδεολογική ουσία και οργανικότητα (συστηματικότητα), από όπου κάθε μορφή αντλεί το απελευθερωτικό της νόημα. Επιπλέον θα ήταν αφελές να πιστευούμε ότι μορφές όπως η γειτονιά, η πόλη και οι λαϊκές συνελεύσεις της κοινότητας, μπορούν να φτάσουν στο επίπεδο μιας ελευθεριακής δημόσιας ζωής, ή να δημιουργήσουν ένα ελευθεριακό πολιτικό σώμα, χωρίς ένα ιδιαίτερα συνειδητό καλά οργανωμένο και με προγραμματική συνοχή, ελευθεριακό κίνημα. Θα ήταν εξίσου αφελές να πιστεύουν ότι ένα τέτοιο ελευθεριακό κίνημα θα μπορούσε να εμφανιστεί χωρίς την απαραίτητη ριζοσπαστική διάνοηση που έχει ως μέσον της την

ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

τις δικές σου υποθέσεις. Αλλά αυτή η εξαρθρωμένη στάση εκλεκτισμού κοινωνικής απόσυρσης και απομόνωσης, ουσιαστικά βαθαίνει την μαζικοποίηση και ενισχύει την κυριαρχία των πέρα της κοινωνίας δυνάμεων επί της κοινωνίας, των πέρα του ατόμου δυνάμεων επί του ατόμου. Αν και μπορεί να επιτραπεί στον κάτοικο της πόλης να εκφράσει τις απόψεις του σε δημόσιες ακροάσεις και λιγότερο άμεσα στην εκλογική διαδικασία, η πείρα διδάσκει ότι οι αποφάσεις που επηρεάζουν άμεσα τη ζωή του, παίρνονται πίσω από την πλάτη του, λαμβάνοντας ελάχιστα υπόψη τα συμφέροντά του. Μόλις και του δίνεται κάτι παραπάνω από την ψευδαίσθηση μιας επιλογής. Σπάνια του επιτρέπεται να συμμετάσχει σε αποφάσεις που επηρεάζουν το πού θα ζήσει, το είδος της κατοικίας που θα κατοικήσει, τους φόρους που θα πληρώσει και τη μοίρα του συνολικού αστικού περιβάλλοντος. Σε τελευταία ανάλυση αυτές οι αποφάσεις παίρνονται από θεσμούς στους οποίους εξασκεί ελάχιστο ή και κανέναν έλεγχο. Στην καλύτερη περίπτωση του επιτρέπεται να εκλέξει μεταξύ εναλλακτικών λύσεων που αυτοί οι θεσμοί του προτείνουν, μια πονηρή διαδικασία η οποία παρέχει τη μορφή της αυτονομίας και του λαϊκού ελέγχου, αλλά παρωδεί το περιεχόμενό τους. Επομένως οι πολιτικές του μάχες προσδιορίζονται από πρωτοβουλίες εκ των άνωθεν.

Επιπλέον η κυριαρχούσα παντού πραγματιστική νοοτροπία της αστικής κοινωνίας φίμωσε την οραματική αντίληψη του πολεοδομικού σχεδιασμού· για να μπορέσει να γίνει κάτι πρέπει να ασχολήσε με τα "δεδομένα της ζωής" και όχι με τα "ουτοπικά σχέδια". Το να μπορέσει να γίνει κάτι σημαίνει να κάνει πολεοδομικά σχέδια μέσα στις παραμέτρους που καθιερώθηκαν από το σύστημα, αλλά κατά αρχήν το σύστημα είναι έμφυτα ανορθολογικό και έτσι ο πολεοδομικός σχεδιασμός βρίσκεται στην απίθανη θέση να

έντονα κοινοτική ζωή, και όχι το σύνολο των ανεμικών διανοούμενων που απασχολούνται στα πανεπιστήμια και στα ινστιτούτα της δυτικής κοινωνίας.

(...)

Αν υπάρχουν φαντάσματα που μας στοιχειώνουν αυτά έχουν την μορφή ενός δογματισμού και μιας ιεραρχικής τυπικότητας τόσο άκαμπτου ώστε γλιστράμε σε μια διανοητική νεκρική ακαμψία παρόμοια με αυτή που υπάρχει σε ένα πτώμα παγωμένο στην αιωνιότητα του θανάτου. Η δύναμη της εξουσίας να διατάζει το άτομο σωματικώς θα έχει τότε επιτύχει μια κατάκτηση πιο πλήρη από ότι κατορθώνουν οι επιταγές της με τον απλό εξαναγκασμό. Ακόμα και αν έχει απλώσει τα χέρια της πάνω στο ίδιο το ανθρώπινο πνεύμα - στην ελευθερία του να σκέφτεται δημιουργικά και να αντιστέκεται με ιδέες, ακόμα και αν η δυνατότητα του να δρασει εμποδίζεται για κάποιο διάστημα από τα γεγονότα". Murray Bookchin "Τα όρια της πόλης".

Η θρησκεία είναι φαινόμενο κοινωνικό¹. Αυτό σημαίνει: αναδύεται ως μορφή κοινωνική μέσα από τα σπάργανα των πρώτων ανθρώπινων κοινοτήτων, αλλά ταυτόχρονα και ως σημασία που θεσμίζει την κοινωνία, δηλ. που δίνει μορφή, νόημα, αιτία και σκοπό στην κοινωνική θέσμιση. Το τι είναι αυτό που κάνει τη θρησκεία να εμφανιστεί δεν μπορεί να απαντηθεί, ίσως να μην έχει καν νόημα η ίδια η ερώτηση. Αυτό που έχει όμως νόημα είναι ότι “η ουσία της ετερόνομης θέσμισης της κοινωνίας και της θρησκείας είναι η ίδια”². Δηλαδή η θρησκεία θεσμίζει την κοινωνία έξω από αυτήν και το γνωρίζει. Επίσης η κοινωνία στο βαθμό που θεσμίστηκε ως κοινωνία, αποδέχεται αυτό το γεγονός και με αυτόν τον τρόπο αρνείται την αυτονομία της. Αποδέχεται αυτό το γεγονός σημαίνει: αναγνωρίζει ότι η θέσμιση της, δηλαδή η δημιουργία των θεσμών της, χωρίς τους οποίους είναι αδύνατη η ύπαρξή της, δεν είναι έργο δικό της, αλλά κάποιας εξωκοινωνικής πηγής, είναι δηλ. κάτι που δι-εισδύει σε αυτήν, που έρχεται σε αυτήν από έξω.

Είπαμε ότι η θρησκεία είναι φαινόμενο κοινωνικό. Στο πεδίο που ενδιαφέρει λοιπόν εμάς (και όχι σε αυτό των μυστικιστών ή των μοναχών-ασκητών του χριστιανισμού), η θρησκεία αναπτύσσεται ως τμήμα του κοινωνικού όλου. Άρα, υφίσταται την επίδραση της κοινωνικό-ιστορικής εξέλιξης τόσο όσο και οι άλλες μορφές-σημασίες του κοινωνικού είναι. Υφίσταται την επίδραση ως τι; Όχι ως σύστημα ιδεών-αρχών-κανόνων, αφού είναι ένα σύστημα κλειστό και δεν θα μπορούσε να είναι αλλιώς (αν και αυτό δεν είναι απόλυτο), αλλά κυρίως ως ικανότητα διάδοσης και κυριαρχίας αυτών των ιδεών-αρχών-κανόνων μέσα στο κοινωνικό γίγνεσθαι. Δηλαδή ως κυριαρχία αυτών των ιδεών στα ανθρώπινα μυαλά, που αποτελούν τα εκάστοτε υποκείμενα του κοινωνικό-ιστορικού.

Έχοντας υπόψη τα παραπάνω και μεταφερόμενοι στο κοινωνικό-ιστορικό πεδίο των δύο τελευταίων δεκαετιών, παρατηρούμε μια έξαρση του φαινομένου θρησκείας όσο και όλων των άλλων παρόμοιας ανορθολογικής υψής φαινομένων. Ας μιλήσουμε με γεγονότα. Στο Παρίσι ένα εκατομμύριο νέοι μαζεύονται πριν δύο χρόνια στην Αψίδα του Θριάμβου για να συναντήσουν τον Πάπα (και την αγάπη όπως λένε). Κάτι παρόμοιο συμβαίνει πριν ένα χρόνο στον τελευταίο “σοσιαλιστικό παράδεισο” (Κούβα) για το σύνολο της καθυστερημένης αριστεράς. Στα Βαλκάνια, στην Αλγερία, στο Ιράν, στην Τουρκία ο ισλαμικός φονταμενταλισμός παίρνει τις πιο επιθετικές μορφές των τελευταίων δεκαετιών. Στην Ιαπωνία και στις ΕΠΑ διάφορες θρησκευτικές σέκτες επιδίδονται σε ομαδικές απόπειρες αυτοκτονίας ή δολοφονιών (δηλητηριώδη αέρια στο μετρό του Τόκιο). Στις ανατολικές χώρες μετά την πτώση του τοίχους, η ορθοδοξία εφορμά για να ανακτήσει το χαμένο έδαφος. Στην Ελλάδα δεν έχει περάσει πολύς καιρός από τότε που το κράτος υποδέχτηκε με τιμές αρχηγού κράτους ένα κομμάτι ξύλου, ενώ ο εκπρόσωπος της πιο άγριας μορφής του χριστιανικού φονταμενταλισμού γίνεται η κορωνίδα των δημόσιων πραγμάτων (πρόσφατα εκδήλωσε και την πρόθεση να κηρύξει ανένδοτο “αγώνα” με αφορμή τις ταυτότητες).

Όλα αυτά δείχνουν κάτι προφανές...

Η θρησκεία επιστρέφει. Και το χειρότερο: όχι σαν Μέγαιρα που κυνηγά απίστευτους και αιρετικούς μοιράζοντας τιμωρίες και συγχωροχάρτια, αλλά σαν γλυκιά μητέρα που επιθυμεί να αγκαλιάσει τα άσωτα παιδιά της για να τα επαναφέρει στον δρόμο της. Η θρησκεία επιστρέφει και αυτό είναι πιο σοβαρό από ότι η πρώτη ηχώ και το πρώτο βλέμμα μπορούν να συλλάβουν. Επιστρέφει πιο επικίνδυνη και πιο ύπουλη από ποτέ: αλλού αγκαλιά με πλήθος άλλες κοινωνικές φαντασιακές σημασίες (πατρίδα, οικογένεια κ.τ.λ.), αλλού χωριστά. Αλλού απαιτεί θανάτους και ιερούς πολέμους και αλλού εναρμονίζεται με τη μεταμοντέρνα αθλιότητα των καιρών (Χριστόδουλος: “σας πάω”, “ας έρθετε στην εκκλησία

με τα σκουλαρίκια και με τα μίνι” κ.ο.κ.) για να καλύψει κάτω από το δέρμα της τις ίδιες προθέσεις. Ωστόσο και στις δύο εκδοχές της, και στην “συντηρητική”-θεοκρατική και στην μεταμοντέρνα- “προοδευτική” της διάσταση, τα βαθύτερα χαρακτηριστικά της θρησκείας αποκρυσταλλώνονται στην όψη της Μέδουσας: δεν παγώνει πια τα θύματα με το βλέμμα της και μαζί το χρόνο τους, παγώνει όμως τις ανθρώπινες συνειδήσεις.

Γνωρίζοντας αυτήν την πραγματικότητα, ασχολούμαστε με το φαινόμενο θρησκεία (επιμένω: κυρίως ως φαινόμενο κοινωνικό, χωρίς ωστόσο να παραβλέπουμε τη φιλοσοφική του διάσταση). Γιατί αναγνωρίζοντας ότι η θρησκεία στοιχειώνει τα ανθρώπινα μυαλά, αποπροσανατολίζοντας όχι από το δρόμο για την αλήθεια αλλά από την ίδια τη σημασία αυτής της πράξης, όλοι αυτοί που αγωνίζονται για την αλλαγή αυτού του κόσμου πρέπει να ξέρουν ότι αγωνίζονται κυρίως για την αλλαγή του τρόπου σκέψης των ανθρώπων. Αφού λοιπόν “για να αλλάξουμε αυτόν τον κόσμο πρέπει πρώτα να τον ερμηνεύσουμε” (και αφού μπορούμε να παραφράσουμε τον Κάρολο χωρίς δέος), μέσα από όλες αυτές τις σκέψεις γίνεται δυνατή η γέννηση του ερωτήματος για τα αίτια της εκ νέου αναβίωσης/αύξησης της επιρροής/αναπέρωσης της θρησκείας στις σημερινές κοινωνίες. Και σε αυτό το ερώτημα θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε.

Αυτό που χαρακτηρίζει τις ανθρώπινες κοινωνίες στο τέλος του 20ου αιώνα, είναι η πολυδιάστατη κρίση που τις διασχίζει από άκρη σε άκρη σε όλο τους το είναι και παίρνει κάθε δυνατή μορφή: κρίση πολιτική, οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική, οικολογική. Το φαινόμενο αυτό, της πολυδιάστατης κρίσης του σύγχρονου καπιταλισμού, στην ένταξη που εμφανίζεται σήμα είναι μοναδικό, όπως μοναδικά χαρακτηριστικά σε σχέση με ότι η ιστορική πείρα δείχνει, εμφανίζει και ο τύπος της ανθρωπολογικής συνείδησης που παράγει.

Το κοινωνικό περιβάλλον που κυριαρχεί εδώ και είκοσι τουλάχιστον χρόνια (τόσο ανατολικά όσο και δυτικά) είναι η μεταμοντέρνα εκδοχή του Μεσαίωνα. Καλύτερα: είναι το περιβάλλον που ευδοκιμεί η ήττα. Κάθε πρόταγμα χειραφέτησης, αφού έτριξε όσο μπορούσε τα δόντια του, έδωσε μάχες, απείλησε, προσπάθησε να εκδικηθεί, στο τέλος όμως ηττήθηκε και βίωσε αυτήν την ήττα του, ως ήττα οριστική. Το τέλος της ιστορίας πολύ πριν αναγγελθεί από τα γελοία υποκείμενα της διανόησης της νέας τάξης, είχε ήδη καρφώσει τα ανθρώπινα μυαλά. Ήταν φυσικό λοιπόν ο αντίπαλος, αφού επούλωσε τις πληγές από τα χτυπήματα που είχε υποστεί, να αντεπιτεθεί πιο θρασύς και πιο άγριος παρά ποτέ, παίζοντας στο πεδίο που έχει πια ο ίδιος προκαθορίσει τους όρους της μάχης. Και αυτή η λυσσαλέα αντεπίθεση του καπιταλιστικού κόσμου κατάφερε να πείσει για το αδιανόητο κάθε

ά λ λ η ς
προοπτικής
διαφορετικής
από την
σημερινή, την
πλειοψηφία
της κοινωνίας
και να
γεννήσει το
συγκεκριμένο
κοινωνικό

περιβάλλον.

Αφού η αμφισβήτηση νικήθηκε, αφού τα ανθρώπινα μυαλά έπαψαν να κυφορούν τις ιδέες της ελευθερίας και αρνήθηκαν τη δυνατότητα της αυτονομίας τους, ήταν φυσικό να γίνουν ευνοϊκό έδαφος για την καλλιέργεια πλήθους ανορθολογισμών. Αν η θρησκεία επιστρέφει σήμερα δυναμικά, το κάνει γιατί μπορεί να αξιοποιεί αυτό το κλίμα. Επιστρέφει για να δώσει το χαμένο νόημα στην ανθρώπινη ανάγκη. Επιστρέφει εκμεταλλευόμενη την ανασφάλεια του ανθρώπου που αρνείται την δυνατότητα της ελευθερίας. Η θρησκεία είναι το πνεύμα του φόβου που επιθυμεί να εκδικηθεί τη συνείδηση. Αυτού του φόβου που απέκτησε τη δυνατότητα να μεταμορφώνεται σε άπειρες παραλλαγές σαν χαμαιλέοντας: ο φόβος του θανάτου, ο φόβος της μοναξιάς, ο φόβος της συνεύρεσης με τον άλλο, ο φόβος μπροστά στην ελευθερία.

Όμως ας μην παρασυρόμαστε. Ας επαναλάβουμε για άλλη μια φορά ότι η θρησκεία είναι κυρίως φαινόμενο κοινωνικό. Και αν επιστρέφει σήμερα δριμύτερη, αυτό δε γίνεται γιατί ανακάλυψε μια ευάλωτη ανθρώπινη ψυχосύνθεση αλλά ένα ευνοϊκό κοινωνικό περιβάλλον. Γι' αυτό βλέπουμε την θρησκεία να πιάνεται χέρι-χέρι με τον εθνικισμό. Όλοι οι σύγχρονοι φονταμενταλισμοί (χριστιανικός, ισλαμικός, ιουδαϊκός) ριζώνουν και αναπτύσσονται ξαναπροσδιορίζοντας την ερωτική τους σχέση με τις ιδέες του έθνους. Από την Μέση Ανατολή έως τα Βαλκάνια, από τις αιρέσεις της Δύσης μέχρι τα κηρύγματα του έλληνα μεγαλοπαππά, η λάμψη αυτής της αλήθειας γίνεται εκτυφλωτική. Η μοναδικότητα του θεού, η μοναδικότητα του λαού, η μοναδικότητα του έθνους. Το καπιταλιστικό κράτος χαμογελά ειρωνικά στον αστικό φιλελευθερισμό εκμεταλλευόμενο τέλεια τις δυνατότητες που του δίνει αυτή η σχέση θρησκείας-έθνους.

Υπάρχει κάτι άλλο που αν και η σημασία του στην ερμηνεία του φαινομένου είναι αμφιλεγόμενη, έχει όμως μια ειδική αξία η αναφορά σε αυτό. Οι διανοούμενοι. Να ξεκαθαρίσουμε για

να αποφυγούμε παρεξηγήσεις: ο ίδιος ο όρος διανοούμενος έχει καταντήσει σήμερα ανέκδοτο και μάλιστα χωρίς ίχνος χιούμορ. Γι' αυτό κάθε αναφορά στο θέμα εμπεριέχει τον κίνδυνο της γελοιοποίησης. Σημασία έχει, ότι σήμερα η υπόθεση της κοινωνικής απελευθέρωσης έχει χάσει σχεδόν ολοκληρωτικά την δυνατότητα να επιστρατεύει ανθρώπινες συνειδήσεις με μια σοβαρή άποψη για την τέχνη, το λόγο, την φιλοσοφία. Η αλήθεια είναι ότι τέτοιες συνειδήσεις δεν παράγονται εύκολα στον σημερινό κόσμο. Αντίθετα, αυτό που κυριαρχεί είναι ο δήθεν πνευματικός άνθρωπος με την συγκεκριμένη κατάρτιση και αναγνώριση που φέρει στο πέτο τα εμβλήματα γνωστών επιχειρήσεων ή γράφει έργα και ύμνους στην εκάστοτε εξουσία. Αν όμως αναφερόμαστε στον ρόλο των διανοούμενων σε σχέση με το ζήτημα που εξετάζουμε αυτό το κάνουμε για δύο λόγους: ο πρώτος είναι ότι τα πράγματα

δεν ήταν πάντα έτσι· ο δεύτερος είναι ότι και στην περίπτωση των διανοουμένων (και μάλιστα πολλών πρώην άθεων-μαρξιστών διανοουμένων) παρατηρείται μια στροφή τους προς την θρησκεία. Πέρα από την παντελή έλλειψη κριτικής σκέψης που εκπέμπει αυτή η στάση, και πέρα από τον ειδικό ρόλο που έχει στην διάδοση του ανορθολογισμού (αν είναι πια τόσο σημαντικός αυτός ο ρόλος δεδομένου ότι σχεδόν κανένας δεν τους υπολογίζει), δείχνει και κάτι άλλο: αν μη τι άλλο η μεταμοντέρνα διάνοηση ξέρει να ανακαλύπτει (χάρισμα που πρέπει να της αναγνωρίσουμε) εκείνους τους δρόμους, εκείνα τα περάσματα και εκείνες τις αλυσίδες που θα την δέσουν πιο σφιχτά με την κυρίαρχη ιδεολογία και τους φορείς εξουσίας. Και η ανάγκη να το κάνει αυτό αποδεικνύει το βάθος και την σημασία της διαβρωτικής έντασης του φαινομένου της επιστροφής της θρησκείας.

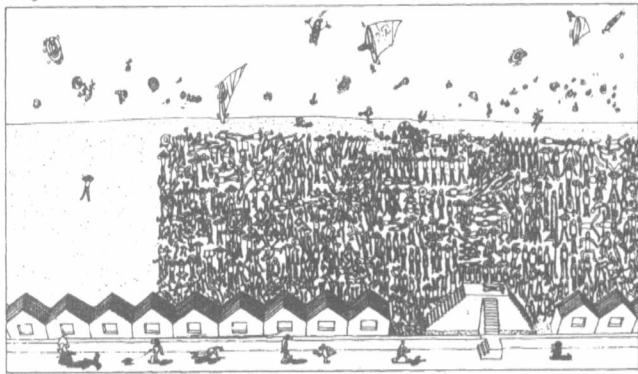
Υπάρχει κάτι που αφήσαμε στο τέλος, παρά την σημασία του: αν η θρησκεία επιστρέφει σήμερα, ας κατανοήσουμε ότι επιστρέφει ως ιδεολογία. Τι σημαίνει πάλι αυτό; Σημαίνει πολύ απλά ότι ο σημερινός πιστός είναι η light εκδοχή του θρησκευόμενου παλαιότερων εποχών. Δηλαδή η θρησκευτικότητα του δεν έρχεται σε καμιά σύγκρουση με τις κυρίαρχες αξίες της σημερινής κοινωνίας (καταναλωτισμός κ.τ.λ.), τις οποίες υποτίθεται ότι αντιπαλεύει η θρησκεία. Αντίθετα, οι κυρίαρχες αξίες του καπιταλιστικού φαντασιακού και οι κυρίαρχες ιδέες-κανόνες-αρχές των θρησκειών έχουν βρει τον τρόπο να συνυπάρχουν χωρίς αντιφάσεις. Αυτό είναι σημαντικό να κατανοηθεί από όλους αυτούς που οι καρδιές τους πάλλονται τους ρυθμούς της ανθρώπινης αυτονομίας, ατομικής και συλλογικής, και γι' αυτό επιθυμούν την αλλαγή αυτής της κοινωνίας και επιθυμούν αυτή η αλλαγή να είναι έργο των ιδίων των υποκειμένων που αποτελούν αυτήν την κοινωνία.

“Τι είναι αυτό που φοβούνται περισσότερο οι άνθρωποι; Το καινούριο δικό τους βήμα, την καινούρια δικιά τους λέξη, αυτό φοβούνται περισσότερο οι άνθρωποι”. Φ.Ντοστογιέφσκι.

Αναγνωρίζοντας ότι το γύρισμα του χρόνου φώτισε ξανά τα λόγια του νεαρού Καρόλου “Η κριτική της θρησκείας είναι η προϋπόθεση για κάθε κριτική”³ ασχολούμαστε με αυτό το φαινόμενο και το θέσαμε ως ζήτημα προβληματισμού. Γιατί πέρα από την αφαιρετική του διάσταση υπάρχει και μια άλλη, απτή και συγκεκριμένη: κυρίαρχη θεώρηση κάθε οργανωμένου θρησκευτικού συστήματος είναι η αρχή “ο καθένας για τον εαυτό του και ο θεός για όλους”. Και αυτό είναι ακριβώς το σταυροδρόμι που το καπιταλιστικό φαντασιακό συναντά τον θρησκευτικό ανορθολογισμό, ενώνεται μαζί του και συνεχίζει τη διαδρομή του στο κοινωνικό-ιστορικό πεδίο. Για μας το ζητούμενο δεν είναι να σπάσουμε τον μεταξύ των δύο δεσμών, αλλά να τα θάψουμε και τα δύο στο νεκροταφείο της ανθρώπινης προϊστορίας (ας μην τα θέλουμε ούτε ως εκθέματα στο μουσείο της ανθρώπινης προϊστορίας).

“Ο θεός πέθανε!”, λοιπόν. Η κραυγή ελευθερίας που ταξίδεψε ανά τους αιώνες διαμέσου του τούνελ με πύλη εισόδου το χωροχρόνο του διαφωτισμού και σημείο επιστροφής στο φως τα τέλη του 19ου αιώνα στα χείλη του Νίτσε, γίνεται πάλι τραγικά επίκαιρη. Αν, παρόλο που πέθανε ο θεός το πτώμα του εξακολουθεί να ζει, εμείς ξέρουμε τι πρέπει να κάνουμε για άλλη μια φορά.

1. Λέγοντας θρησκεία στο κείμενο αυτό θα εννοούμε κάθε οργανωμένο θρησκευτικό σύστημα.
2. “Θέσμιση της κοινωνίας και θρησκεία”, Κ. Καστοριάδης, Χώροι του ανθρώπου.
3. Από την εισαγωγή της “Κριτικής στην Εγγεληνή φιλοσοφία του κράτους και του δικαίου”.

I don't want a holidays in the sun
I don't want to go to the new Belsen
The Sex Pistols-1977

Μπορούμε να δηλώσουμε με κάθε βεβαιότητα ότι ο τουρίστας μετά τους μπιάτσους και τους πιάπδες, είναι το πιο περιφρονημένο πλάσμα πάνω στον πλανήτη.

Η αλήθεια είναι ότι έχει περάσει πολύς καιρός (τόσο αντικειμενικά, όσο και ταξικά-υποκειμενικά) από τότε που η κυβέρνηση του Λαϊκού Μετώπου στη Γαλλία το '36 έδωσε την πρώτη άδεια άνευ αποδοχών στους ανθρακωρύχους και αυτοί περιχαρείς έμπαιναν στα τραίνα για πάνε στη θάλασσα.

Ο τουρίστας είναι ενοχλητικό πλάσμα, ίσως το ενοχλητικότερο. Θα αναφερθούμε σε ελάχιστα από αυτά που έχουν να κάνουν με τον τουρισμό. Θα αφήσουμε απ' έξω κάθε οικονομική μελέτη, όχι επειδή δεν μας ενδιαφέρει, αλλά επειδή το οικονομικό δεν είναι πρωτεύον (η οικονομία πουθενά δεν είναι το πρωτεύον αντικείμενο παρά μόνο στα μυαλά των αστών και των μαρξιστών), θα αφήσουμε επίσης απ' έξω και κάθε κοινωνιολογική προσέγγιση, αυτό που θα μείνει δε θα επιδιώξουμε καν να είναι μελέτη...

Ο τουρίστας λοιπόν είναι ο κατεξοχήν ορισμός του θεατή. Μεταφέρεται μαζικά σε γκρουπ, επισκέπτεται ένα κατασκευασμένο ad hoc περιβάλλον με αξιοθέατα, αρχαία, μαυρισμένους νεοέλληνες κατευθείαν απόγονους των αρχαίων ελλήνων, που πρώτοι άλλωστε έθεσαν τις βάσεις για αυτό το πολιτισμικό Baywatch. Κουβαλά μαζί του όλα της τελευταίας τεχνολογίας gadgets-κάμερες, τόσο μικρές που περνούν απαρατήρητες (ακριβώς επειδή είναι πολύ πιο αδιάκριτες), φωτογραφικές μηχανές με εξαιρετικά απειλητικό διαμέτρημα, ακριβώς για να μην παιρνούν απαρατήρητες- για να δει τον τόπο της επίσκεψης. Κανένας δεν πρόκειται ακόμα και να παρατηρήσει ένα τοπίο πίσω από τα γυαλιά ηλίου, που απορροφούν την υπερωδή ακτινοβολία, πίσω από την μοναδική βιντεοκάμερα, πίσω από την φωτογραφική μηχανή, πίσω από την ιδέα του εξωτικού, πίσω από την ιδέα του απομακρυσμένου, πίσω από το γεγονός ότι ξόδεψε έντεκα μήνες από την ζωή του για να είναι εδώ, πίσω από την πεποίθηση ότι πληρώνει και όλοι πρέπει να υπακούουν. Από την μια λυπούμαστε και οργιζόμαστε όταν όλοι αυτοί οι σύγχρονοι πλιατσικολόγοι κατακλύζουν με απαιτήσεις τους τόπους μας, όχι για να γνωρίσουν εμάς και τους τόπους μας αλλά για να αφαιρέσουν όσο πιο πολύ μπορούν από το νόημα τους- αλλά από την άλλη νιώθουμε μια περιέργη ικανοποίηση όταν ξέρουμε πως οι τόποι των παιδικών μας χρόνων (η μόνη μας πατρίδα σύμφωνα με μια όμορφη, πανέμορφη ρήση), είναι ασφαλείς σαν ένας μαγικός κήπος, όπου δεν επιτρέπεται η είσοδος στους δράκοντες που θέλουν να κόψουν τα λουλούδια τους.

Ως γνωστόν, όσο περνά ο καιρός τα πράγματα αλλάζουν και μεταβάλλονται, ή προς το καλύτερο ή προς το χειρότερο, εν ολίγοις υπάρχει μια κάποια αλλαγή- αυτό στην περίπτωση των ανθρώπων κάθοι πρόκειται περί έμβιων όντων ονομάζεται ζωή. Η κίνηση αυτή, ή αλλιώς η ζωή, έχει δύο απαραίτητες προϋποθέσεις τον χώρο και το χρόνο. Σαν κάτοικοι πόλεων ο χωροχρόνος μας είναι η πόλη οι τουριστικές όμως πόλεις δεν αφήνονται να αλλάξουν. Με αυτό τον τρόπο προσπαθώντας δηλαδή να διατηρήσουν μια συγκεκριμένη εικόνα, καταντούν τις πόλεις μνημεία- φαντάσου να ζήσεις μια ζωή σε αρχαιολογικό μουσείο. Ο χρόνος δεν μπορεί να παγώσει, ο χώρος δεν μπορεί να γίνει καρτ-ποστάλ, μια monopoly του τουρισμού. Αυτό

όμως το πάγωμα δεν προέρχεται από τον τουρισμό αλλά μεταφέρθηκε εκεί από άλλο χώρο. Η ζωή κάτω από τις κυριάρχες συνθήκες δεν βιώνεται, το πέρασμα του χρόνου, βασική προϋπόθεση της ύπαρξης, θα πρέπει να γίνει όσο πιο απώλο γίνεται, το πέρασμα της αβίωσης ζωής από τα πνευμόνια θα πρέπει να σταματήσει να ενοχλεί. Η κατανάλωση, που δεν είναι κατανάλωση αλλά νεοαστοικισμός φόρος, πέρα από τους οικονομικούς της λόγους, έχει προστιθέμενη σε αυτή την λογική του lifestyle που αλλοτριώνει, και την έννοια του νέου-καινούριου. Το lifestyle αυτό που διακυρρήςτει είναι η κατανάλωση ως μια διαρκής αναβολή του ζην. Τα ερωτήματα που θέτει ο χρόνος (γιατί, πότε, πώς) δεν πρέπει να τίθενται. Οι καρτ-ποσταλ τα σκοτώνουν, και ο τουρίστας περιφέρεται σαν αδιαιρέτος κληρονόμος στα σπίατα των συγγενών.

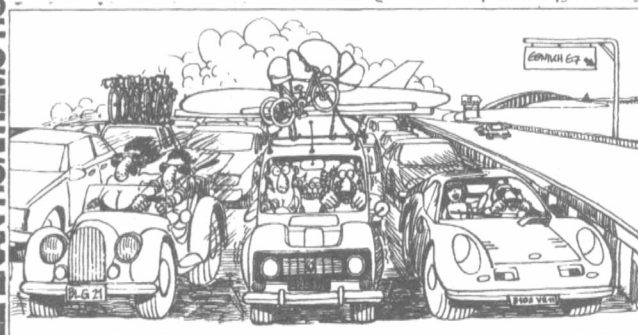
Ένα τρίτο κεντρικό σημείο του τουρισμού είναι η απόλυτη οικειότητα που νιώθει ο τουρίστας όπου και αν πάει. Ο τουρίστας δεν νιώθει ξένος πουθενά. Συμβαίνει το αδιανόητο. Φεύγει κάποιος από τον τόπο του και επισκέπτεται έναν άλλο, εκατοντάδες ή και χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά, όπου διαφέρουν σχεδόν τα πάντα: κλίμα, κανόνες συμπεριφοράς, γλώσσα, χλωρίδα, πανίδα κλπ, και δεν νιώθει καταρχήν το πρώτο συναίσθημα της μετακίνησης, την αίσθηση του ξένου. Τι πιο λογικό και τελικά τι πιο επιδιωκόμενο; Το ταξίδι, η φυγή από τον τόπο, δεν θα πρέπει να συνοδεύεται από το αίσθημα του ξένου; Ο τουρίστας δεν νιώθει από το συναίσθημα, όχι γιατί δεν μπορεί, αλλά γιατί δεν του επιτρέπεται. Τόσο ο ίδιος δεν το επιτρέπει στον εαυτό του, όσο και οι κάτοικοι του τόπου που κάνει τουρισμό δεν τον αντιλαμβάνονται σαν ξένο, απλούστατα επειδή έχουν προετοιμαστεί πολύ καλά για την επίσκεψη του. Ίσως ακούγεται παράδοξο ότι θα πρέπει κανείς να νιώθει ξένος. Όμως δεν είναι και τόσο παράδοξο τελικά. Η αίσθηση αυτού του αρνητικού συναισθήματος, ωθεί τον ταξιδιώτη στο ξεπέρασμα αυτού του συναισθήματος, και το ξεπέρασμα της αίσθησης του ξένου οδηγεί στην αίσθηση του οικείου, και η αίσθηση της οικειότητας σημαίνει ότι αλλά έχει αποκτηθεί επαφή, έχει δημιουργηθεί αλληλεπίδραση, ότι ο ξένος σταματά να είναι ξένος και ότι τελικά πετιχαίνεται ο σκοπός του ταξιδιού (η αλληλεπίδραση ανθρώπων και πολιτισμών). Ο τουρίστας πρέπει βέβαια, μη νιώθοντας ξένος στην κοινωνική σχέση του, νιώθει απολύτως ξένος σε συνειδησιακό επίπεδο. Μην νιώθοντας ξένος παραμένει ξένος.

Τελικά ο τουρίστας δεν είναι κάτι ακέραιο, δεν είναι παρά μια έκφραση ενός καθημερινού διαχωρισμού, μιας καθημερινής αλλοτρίωσης μιας αλλοτριωμένης καθημερινότητας. Ο τουρίστας δεν παύει να είναι θεατής όταν παύει να είναι τουρίστας. Είναι θεατής πρώτα και κύρια στην ζωή του σε όλες τις εκφάνσεις της, άρα και όταν ταξιδεύει. Η κατάργηση αυτής κατάστασης (δηλ. του θεατή) δεν μπορεί βέβαια σε καμία περίπτωση να είναι υπόθεση ατομική. Στην κοινωνία του θεάματος το θέαμα είμαστε εμείς. Ακριβώς λοιπόν επειδή όλη αυτή η κατάσταση είναι σύμφυτη με την δομή, υφή και λειτουργία της κοινωνίας σαν κυριαρχία, η μόνη λύση δεν μπορεί παρά να είναι κοινωνική.

Ο Λεωνίδας Χρηστάκης αναφέρει ένα περιστατικό που τον έτυχε στην Γερμανία, ταξίδευε με τον ηλεκτρικό σε κάποια πόλη και σε κάποια φάση σηκώνονται κάτι punks, έρχονται προς το μέρος του, τον πιάνουν από το γιακά και τον λένε απειλητικά: "You fucking tourist..." Αυτός τους κατεβάζει ευγενικά τα χέρια και απαντά "I'm not a tourist, I'm a traveller."

Αυτό το κείμενο δεν θέλει να είναι πλήρες.

*Belsen: στρατόπεδο συγκέντρωσης των Ναζί

Εις υγείαν...

Στις αρχές του φθινοπώρου δόθηκε στη δημοσιότητα το καινούριο νομοσχέδιο για την υγεία και θα πάει για ψήφισμα στη βουλή αφού ολοκληρωθούν οι διαδικασίες διαλόγου της πολιτικής (υπουργείο υγείας) με τη συνδικαλιστική γραφειοκρατία (ιατρικοί σύλλογοι). Το νομοσχέδιο αυτό, που εκφράζει την αναδιάρθρωση που επιχειρείται σ' ένα ζωτικό πεδίο για τον καπιταλισμό σήμερα, είναι αφενός μια προσπάθεια εξορθολογισμού του συστήματος περίθαλψης (με φιλοδοξία απάλειψης των πιο κραυγαλέων συμπτωμάτων του όπως λίστες ασθενών, ράντζα, πολυφαρμακία κ.λ.π.) και αφετέρου προσαρμογής του θεσμού υγείας στις διεθνείς συνθήκες, όπως έχουν διαμορφωθεί σήμερα με την εξαφάνιση των τελευταίων υπολειμμάτων του κράτους πρόνοιας, λόγω της συντριπτικής επικράτησης του νεοφιλελευθερισμού.

Γι' αυτό οι διατάξεις του νομοσχεδίου, ενώ δε θίγουν σε καμία περίπτωση την ίδια τη δομή και το περιεχόμενο του θεσμού, περιέχουν ωστόσο κάποιες καινοτομίες που τον στρέφουν σε αντιδραστικότερη κατεύθυνση.

Επειδή κάποιοι σύντροφοι από την ομάδα του "Τραίνου" επεξεργάζονται μια συνολική τοποθέτηση πάνω στο ζήτημα υγείας/ασθενεια/ιατρική επιστήμη, η οποία θα κυκλοφορήσει πιθανότατα με κάποιο από τα επόμενα φύλα, θα περιοριστούμε εδώ να αναφερθούμε ακροθιγώς στα κυριότερα σημεία του νομοσχεδίου.

Το κυριότερο σημείο της μεταρρύθμισης είναι η περαιτέρω γραφειοκρατικοποίηση του θεσμού της κρατικής περίθαλψης με την αντικατάσταση της συνδικαλιστικής γραφειοκρατείας (Δ.Σ. εργαζομένων, επισημοποιημένη επιτροπή) των μονάδων υγείας από διορισμένο τεχνοκρατικό προσωπικό (managers κ.λ.π.). Αντλώντας ιδέες από τα προηγούμενα νομοσχέδια που καθιέρωσαν το Εθνικό Σύστημα Υγείας (Ε.Σ.Υ.), η διάταξη αυτή προβλέπει τη συγκρότηση ενός πλήθους τεχνοκρατικών-ιεραρχικών δομών, διορισμένων από το κράτος και με διαστρωμάτωση συγγενή με την αντίστοιχη του "σχεδίου Καποδίστριας" για την τοπική αυτοδιοίκηση. Οι μόνοι που δεν θα αποφασίζουν (όπως δεν αποφάσιζαν ποτέ) για τα ζητήματα υγείας, είναι οι ίδιοι οι άνθρωποι που σχετίζονται άμεσα με το θεσμό-πρώτα από όλα οι ασθενείς δηλαδή η ίδια η κοινωνία και το προσωπικό των μονάδων υγείας. Δεν χρειαζόταν βέβαια η υιοθέτηση της σημειολογίας του management για την κατοχύρωση της αναγωγής των νοσοκομείων σε επιχειρήσεις, ωστόσο τα πράγματα τώρα είναι πιο ξεκάθαρα.

Η δεύτερη κεντρικής σημασίας διάταξη είναι η εισαγωγή του θεσμού του οικογενειακού γιατρού για κάθε ασθενή, θεσμός επιφορτισμένος με το ρόλο να μειώσει τη ροή των ασθενών προς τις δευτεροβάθμιες-τρίτοβάθμιες μονάδες υγείας, και άρα το κόστος της κρατικής περίθαλψης. Αυτή η ρύθμιση διαφημίζεται ως το μεγάλο όραμα του Παπαδόπουλου και ως η μεγάλη προσφορά του νομοσχεδίου "Υγεία για τον πολίτη". Ωστόσο πέρα από τον εξορθολογισμό στον οποίο στοχεύει, αποδεικνύει ότι η σοσιαλδημοκρατία αποφάισε στις σημερινές συνθήκες να ξεφορτωθεί το κόστος του κράτους πρόνοιας, που αναγκάστηκε να αναλάβει μεταπολεμικά (στην Ελλάδα μεταπολιτευτικά), υπό την πίεση των κοινωνικών διεκδικήσεων.

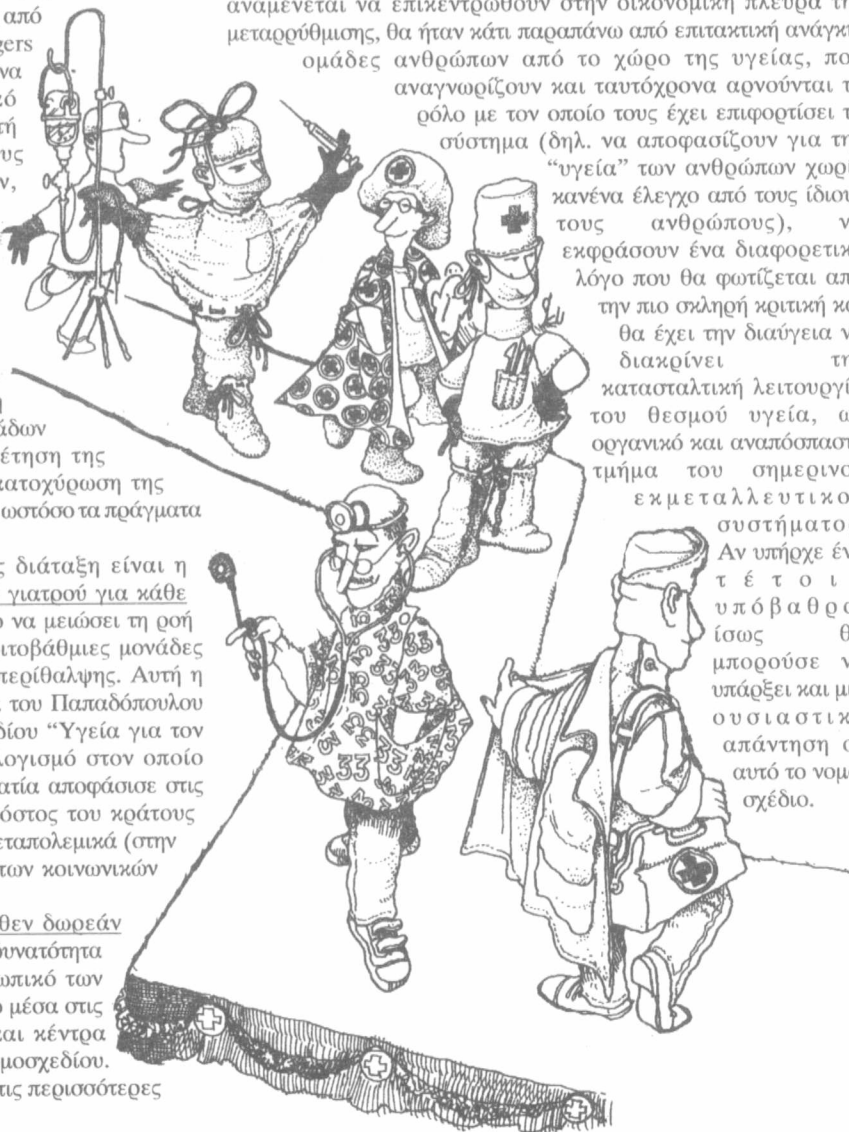
Η επίσημη αμφισβήτηση του δήθεν δωρεάν χαρακτήρα της κρατικής περίθαλψης, με τη δυνατότητα που παρέχει στο ανώτερο ιατρικό προσωπικό των μονάδων υγείας να εξασκούν ιδιωτικό έργο μέσα στις κρατικές μονάδες υγείας (νοσοκομεία και κέντρα υγείας) είναι άλλη μια καινοτομία του νομοσχεδίου. Αυτό το σημείο αναμένεται να προκαλέσει τις περισσότερες

αντιδράσεις από την καθυστερημένη αριστερά, όπου διαθέτει κάποια συνδικαλιστική δύναμη, αφού το μόνο που μπορεί να αντιληφθεί είναι η οικονομική διάσταση των πραγμάτων. Σε σχέση με αυτή τη διάταξη, όποιος είχε ποτέ την ατυχία να χρειαστεί περίθαλψη από τα νοσοκομεία (ειδικά χειρουργικής φύσης, βλ. "φακελάκια") έχει γνωρίσει τι σημαίνει δωρεάν περίθαλψη, ούτως ή άλλως. Απλά το μέτρο αυτό εναρμονίζεται με την κυρίαρχη αντίληψη του νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού, ότι η περίθαλψη πρέπει να είναι ατομική υπόθεση και όχι δημόσιο αγαθό.

Ένα επίσης σημαντικά αντιδραστικό σημείο του νομοσχεδίου, είναι η ουσιαστική κατάργηση της όποιας δωρεάν περίθαλψης των αλλοδαπών και όσων δεν έχουν ασφάλεια (ακόμα και σε επείγουσες καταστάσεις). Αυτό, πέρα από το ότι συνιστά μια πολιτική ρατσισμού, εγκαθιστά σημαντικά προβλήματα σε σχέση με το γεγονός του μεγάλου αριθμού μεταναστών που δουλεύουν για τα ελληνικά αφεντικά, και που, ούτως ή άλλως, η περίθαλψη τους είναι άθλια σήμερα, λόγω μιας κυρίαρχης ρατσιστικής αντίληψης που είναι διάχυτη και στους χώρους της υγείας.

Ένα τελευταίο σημείο που θα θέλαμε να αναφέρουμε, είναι η αλλαγή των εργασιακών σχέσεων των γιατρών, με την αποδέσμευση του πτυχίου ιατρικής από την αγορά εργασίας, κάτι δηλαδή ανάλογο με αυτό έγινε στην εκπαίδευση με την κατάργηση της επετηρίδας των εκπαιδευτικών. Πάντως το γεγονός ότι οι γιατροί απολαμβάνουν ένα ειδικό καθεστώς μεταχείρισης (υψηλοί μισθοί κλπ.) και το ότι οι περισσότεροι έχουν αποδεχτεί το διευθυντικό ρόλο με τον οποίο τους έχει επιφορτίσει το σύστημα, δεν αφήνει περιθώρια αισιοδοξίας για ουσιαστική αντίδραση ούτε σ' αυτό το σημείο του νομοσχεδίου.

Ωστόσο, επειδή οι όποιες αντιδράσεις θα υπάρξουν, αναμένεται να επικεντρωθούν στην οικονομική πλευρά της μεταρρύθμισης, θα ήταν κάτι παραπάνω από επιτακτική ανάγκη, ομάδες ανθρώπων από το χώρο της υγείας, που αναγνωρίζουν και ταυτόχρονα αρνούνται το ρόλο με τον οποίο τους έχει επιφορτίσει το σύστημα (δηλ. να αποφασίζουν για την "υγεία" των ανθρώπων χωρίς κανένα έλεγχο από τους ίδιους τους ανθρώπους), να εκφράσουν ένα διαφορετικό λόγο που θα φωτίζεται από την πιο σκληρή κριτική και θα έχει την διαύγεια να διακρίνει την κατασταλτική λειτουργία του θεσμού υγείας, ως οργανικό και αναπόσπαστο τμήμα του σημερινού εκμεταλλευτικού συστήματος. Αν υπήρχε ένα τέτοιο υπόβαθρο, ίσως θα μπορούσε να υπάρξει και μια ουσιαστική απάντηση σε αυτό το νομοσχέδιο.

όταν το δάχτυλο δείχνει τον “εθνικό” κίνδυνο, ο ηλίθιος κάθεται προσοχή

Σχεδόν κάθε φορά που επίκειται μια από τις λεγόμενες “εθνικές” επετείους, ο γράφων μπαίνει για λίγο στον πειρασμό να κατέβει την ημέρα της παρέλασης στους κεντρικούς δρόμους της πόλης. Αν και, όπως πάντα, επικρατεί τελικά η αίσθηση της νοσηρότητας σε σχέση με αυτά που γνωρίζει πως θα δει και θα ακούσει και έτσι καταλήγει κάθε φορά να περιπλανιέται εσκεμμένα άσκοπα σε αδιερεύνητα για αυτόν στενορόμια της πόλης, πάντα εμφυλοχωρεί μέσα του η επιθυμία να βρεθεί για λίγο μέσα σε αυτήν την πανηγυρική σκηνογραφία της ανθρώπινης ανοησίας που λέγεται “εθνικός εορτασμός”.

Ίσως γιατί όλη αυτή η χλαλοή -ένα συμπλήγμα γελοιωτροπίας, παραφοράς και έπαρσης, εκπορευόμενο από εμετικά παλλιλλογούντες αρχηγίσκους και ερωτικά υποσιτισμένους δούλους που αρέσκονται να τους αποκαλούν “υπηκόους” -δικαιώνει με την φαιώχρωμη αισθητική της (παρά τα γαλανόλευκα χρώματα...) τον αγώνα που πολλοί άνθρωποι κάνουν για να απαλλαγούμε από τις βλακείες περί “έθνους” που από πέντε χρόνων μας βομβάρδιζε το σχολείο τους.

Αν όμως όλο αυτό το πατριδοκαπηλικό ντοπάρισμα αποτελεί μια ακόμα εκφάντορική μορφή αυτού που ο Β. Ράϊχ ονόμαζε “συγκλησιακή φανούκλα” μέσα σ’ όλους μας, δεν φτάνει μόνο η αποστροφή για να το εκριζώσουμε· είναι απαραίτητο να προσπαθήσουμε να δούμε σε τι συνίσταται και πως επηρεάζει, πως ΑΣΚΕΙ ΑΓΩΓΗ στον ψυχισμό του ανθρώπου αυτή η υποθήκη δουλοφροσύνης και μισαλλοδοξίας από την οποία πηγάζουν οι παραπάνω ετήσιες φανφάρες; η ιδέα του “έθνους” και της “εθνικής” μας ταυτότητας. Ο γράφων δεν θα μπει στην διαδικασία να σκιαγραφήσει το πώς συγκροτήθηκε ιστορικά η ελληνική εθνική ταυτότητα· αφενός αυτή είναι μια προσπάθεια που απαιτεί πολύ χώρο και χρόνο, αφετέρου χρειάζεται ιδιαίτερα εξειδικευμένη γνώση για να έχει η προσπάθεια αυτή ικανοποιητικά αποτελέσματα. Εδώ θα προσπαθήσουμε να καταδείξουμε ορισμένα χαρακτηριστικά της εθνικής ιδεολογίας και ταυτότητας έτσι ώστε να πλησιάσουμε στην κατανόηση τους και επομένως στο επόμενο βήμα, το σχέδιο για την καταστροφή τους. Καλό θα είναι βέβαια πέρα από αυτή την θεωρητική προσέγγιση, να έχουμε υπόψη και παραμέτρους που τα τελευταία χρόνια έρχονται έντονα στο προσκήνιο, όπως οι επιδράσεις της δρομολογούμενης παγκοσμιοποίησης στα συγκεκριμένα ζητήματα. Αυτά όμως είναι ερωτήματα για κάποιο επόμενο κείμενο.

...Υπάρχουν πολλοί γενεσιουργοί παράγοντες διαμόρφωσης μια ταυτότητας ατομικής ή συλλογικής. Τέτοιοι παράγοντες μπορεί να είναι τόσο η ιδεολογία όσο και η θρησκεία, η παράδοση (ήθη-έθιμα) κλπ που παρωθούν στην ταύτιση των υποκειμένων με ιδέες, σύμβολα, συστήματα αξιών. Στην περίπτωση της ιδέας του “έθνους” και της ταυτότητας που ομόρριζα αποκαλείται “εθνική”, γενεσιουργός παράγοντας, ως γνωστόν, δεν είναι άλλος από την ιδεολογία και, συγκεκριμένα, την ιδεολογία του εθνικισμού. Με μια πρώτη ματιά, το ιδεολογικό πλαίσιο του εθνικισμού λειτουργεί όπως και όλα τα άλλα: προσφέρει στα άτομα τις φανταστικές εκείνες ονειρώξεις που θα τα βοηθήσουν ως ένα σημείο να καλύψουν τον διχασμένο χαρακτήρα τους και την αβεβαιότητα που ταχάισαν που ελλοχεύει στις κοινωνικές σχέσεις.

Εν ολίγοις, προσφέρει τόσο την υπαρξιακή ασφάλεια όσο και την ικανοποίηση του συνανήκειν σ’ ένα οργανωμένο σύνολο, άρα αίσθηση δύναμης και προστασίας. Η εθνική ταυτότητα λοιπόν παρέχει στα άτομα μια κοινή αίσθηση συνέχειας στο χρόνο και τον χώρο που τα διασώζει από το φοβικό συρφετό της ανασφάλειας, της λήθης και της μοναξιάς, ιδιαίτερα σε εποχές κραινασιών και ανακατατάξεων στις οποίες διακυβεύεται το υπάρχον σύστημα νοημάτων πάνω στο οποίο βασίζουν την ζωή τους οι άνθρωποι. Όταν πχ. επήλθε το κραχ του 1929, η ανασφάλεια για το αύριο ταυτόχρονα με το κενό αξιών μιας καταρρέουσας -σχεδόν παντού- κοινωνίας που προέκυψε, οδήγησαν εκατομμύρια Ευρωπαίους να ξεφύγουν από την τύρβη του έξω κόσμου με τον ενστερνισμό των εθνικιστικών ιδεολογιών στο εσωτερικό τους (μυστικιστικό και μυθώδη) κόσμο -γι’ αυτό άλλωστε τα επιχειρήματα ενάντια στην επερχόμενη φαιά πανούκλα, όπως εκφράστηκαν από την αριστερά, δεν ερείδονταν πουθενά: σε τέτοιες συνθήκες, η λογική κατανικείται από το παράλογο του θυμικού που διακρίνει τον ψυχικό κόσμο του μυστικισμού (αίμα, σπαθί, φυλή...). Ο Ναζισμός η ακρότατη έκφραση της διαδικασίας αυτής στην χώρα που με ακρότατο τρόπο βίωσε τους τριγμούς της εποχής.

Το ερώτημα που ανακύπτει εδώ, είναι το γιατί η εθνική-εθνικιστική ιδεολογία και ταυτότητα αποδεικνύεται πάντα τόσο ισχυρή σε σχέση με άλλες (ταξικές, θρησκευτικές, επαγγελματικές

κλπ.).

Η απάντηση μάλλον βρίσκεται στο γεγονός πως ο εθνικισμός διαμορφώνει μια ταυτότητα που υπερτερεί των υπολοίπων, τις συντονίζει, τις ιεραρχεί, τις συνθέτει και τις αποσυνθέτει. Ο κόσμος έχει πειστεί, πχ, πως το να είναι κανείς Έλληνας είναι πρωτεύον σε σχέση με το να είναι δεξιός ή αριστερός (εξού και η πελαγοδρόμηση των κομμουνιστικών κομμάτων σε πατριωτικά φληναφήματα) άνδρας ή γυναίκα, χριστιανός ή μουσουλμάνος (εξού και το ότι οι τουρκογενείς μουσουλμάνοι της Θράκης ονομάζονται πρώτ’ απ’ όλα Έλληνες πολίτες) κλπ.

Σε σχέση με τα παραπάνω, η εθνική ταυτότητα διατηρεί πάντα μιας κλάσης ανώτερη συνοχή. Αυτό καταδεικνύεται και από την προδιάθεση για κινητοποιήσεις που δημιουργεί: είδαμε πριν από χρόνια 1.000.000 κόσμο να διαδηλώνει για την “ελληνικότητα της Μακεδονίας” -τόσους όμως πχ εργαζόμενους δεν είδαμε ποτέ να διαδηλώνουν ενάντια στα αφεντικά τους. Αυτή η προδιάθεση για κινητοποίηση είναι ένας σημαντικότερος παράγοντας τόσο της εσωτερικής όσο και της εξωτερικής πολιτικής των κρατών. Φαίνεται συνεπώς, ότι η εθνικιστική ιδεολογία προσπορίζει έναν κοινωνικό δεσμό πολύ πιο ισχυρό σε σχέση με αυτόν που προσφέρουν ή συνεπάγονται οι άλλες μεγάλες πολιτικές ιδεολογίες· η μυσταγωγική προσήλωση του κόσμου σ’ αυτήν αναβιώνει αισθήματα πληρότητας και ναρκισσισμού (βλ. “όταν εμείς χιτάμε Παρθενώνες, οι άλλοι έτρωγαν βελανίδια”(!)) που υπνωτίζουν τον ορθό λόγο μέσα στο πέπλο μιας δεισιδαιμονικής πίστης στην αναντικείμενη και στο ιστορικά αείροο διάβα της φυλής -και ίσως εκεί πρέπει να αναζητηθεί και η ρίζα της άκριτης πίστης στο κράτος αλλά και της ταύτισης του με την κοινωνία στο μυαλό πολλών ανθρώπων: ο συρμός (εθνικό)-κράτος-εθνικισμός-έθνος-ελληνική κοινωνία κάλλιστα λειτουργεί αν αφαιρέσουμε τους δύο ενδιάμεσους σταθμούς του.

Ένας επιπλέον λόγος που εξηγεί την επιρροή του εθνικισμού είναι η δυνατότητα του να συνδυάζεται με άλλες ιδεολογίες (φονταμενταλισμός, αριστερός πατριωτισμός, εθνικοσοσιαλισμός) και να εξυπηρετεί τόσο απέναντι όσο και ψυχικές ανάγκες. Ο Ναζισμός, πχ, μπόρεσε ως ιδεολογία και ως καθεστώς να ευοδώσει τόσο τις προσδοκίες του γερμανικού καπιταλισμού της εποχής (βλ. οικονομική πολιτική σπονδή στους μεγαλοβιομήχανους Κρουπ, φον Τίσεν κλπ) όσο και τις παροξυσμικές τότε, ψυχοπαθολογικές τάσεις κυριαρχίας που ενέπνεαν οι βρωμερές αξίες του μικροαστισμού.

Μέσα λοιπόν από την εθνικιστική ιδεολογία, το έθνος και η συλλογική ταυτότητα που συγκροτεί μετουσιώνονται σε μια μαζική πίστη, αυταπάτη κατά τ’ άλλα, όπως θα γίνει προσπάθεια να δειχθεί παρακάτω.

Ωστόσο, η αυταπάτη αυτή, παρά το ότι υφίσταται μόνο σε φαντασικό επίπεδο -και θα πούμε γιατί- έχει χειροπιαστές συνέπειες στην προοπτική της ιστορίας: οι εθνικές εκκαθαρίσεις, οι πόλεμοι και η ρατσιστική βία σε τριπλό επίπεδο (κρατική-νομοκατεστημένη, ακροδεξιά όσο και αυτή των εξουσιολόγων μικροαστών-νοικοκυραίων) δεν έχει άλλο υπόβαθρο από το χαϊνό πέλαγος της “εθνικής” ιδέας.

Κατά πόσο όμως υφίσταται πραγματικά η ιδέα αυτή, κατά πόσο υφίσταται το έθνος ως ιστορικά, προαιώνια και αντικειμενικά υπαρκτό πλαίσιο-ομάδα;

Αν αναλογιστούμε, με βάση την απλή λογική, πως τα μέλη και της πιο μικρής “εθνικής” κοινότητας δεν πρόκειται ποτέ να γνωρίσουν το καθένα όλα τα υπόλοιπα, παρ’ όλο που φαντάζονται και πιστεύουν ότι ανήκουν στην ίδια αυτή κοινότητα· αν σκεφτούμε ότι μέσα σε κάθε χώρο που ονομάζεται “εθνικός” υπάρχουν πολλές κουλτούρες με διαφορετικό -και πολλές φορές συγκρουόμενο πολιτισμικό περιεχόμενο· αν διαπιστώνουμε συχνότατα διαμετρικά αντίθετες ή εντελώς διαφορετικές συνήθειες, ήθη, έθιμα, νοοτροπίες, ακόμα και γλωσσικές αναφορές κατά τόπους μέσα στον εθνικό χώρο· αν, επιπροσθέτως, τα συμφέροντα, οι επιδιώξεις και η ανάλογη ηθική διαφόρων κοινωνικών ομάδων και στρωμάτων στρέφονται το ένα ενάντια στο άλλο μέσα στον ίδιο αυτό χώρο, τότε εύκολα γίνεται αντιληπτό ότι “έθνος” ως ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ κοινότητα δεν υπάρχει ποτέ. Πώς μπορούν να συνταχθούν κάτω απ’ την ίδια εθνική σημαία ο Κρητικός με τον Θρακικό, ο μουσουλμάνος με τον χριστιανό, ο εργαζόμενος με το αφεντικό του, ή... ο δοσολόγος με τον αντισοσιαλιστή;

ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΑ, αυτό είναι αδύνατο. ΤΕΧΝΗΤΑ όμως, είναι. Εφικτό. Η συστηματική καλλιέργεια των “εθνικών ιδεωδών” από τους ιδεολογικούς μηχανισμούς του κράτους (σχολείο, στρατός, ΜΜΕ και ιδιαίτερα στην Ελλάδα η εκκλησία, κλπ) η αναπαράγωγή τους μέσα απ’ την οικογένεια αλλά και διάφορες πολιτικές

κινητοποιήσεις (βλ. πχ. το προαναφερθέν συλλαλητήριο για την Μακεδονία ή τις πρόσφατες “λαοσυνάξεις” των χριστιανών), η παραποίηση της ιστορίας και ο εξοβελισμός της μνήμης -πάντα από το κράτος- δημιουργούν τις διεργασίες μιας κατασκευασμένης συλλογικής ταυτότητας με ιδέες όπως το “έθνος”. Αν οι διεργασίες αυτές σαρκώνονται και περιλαμβάνονται στο λοιμώδες έδαφος της εθνικιστικής ιδεολογίας, τότε δεν μένει παρά να δικαιωθεί το συμπέρασμα **Ο ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ ΘΕΣΠΙΖΕΙ ΤΟ ΕΘΝΟΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΙΣ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΟΧΙ ΟΤΙ ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΕΚΦΡΑΣΗ ΕΝΟΣ ΕΘΝΟΥΣ ΠΟΥ ΥΠΟΠΘΕΤΑΙ-ΠΡΟΫΠΗΧΕ**. Το έθνος ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΖΕΤΑΙ από τον εθνικισμό, δηλ. από το κράτος που τον καλλιεργεί και τον ενσταλάζει σε μια στην πραγματικότητα παντοειδώς διαφοροποιημένη κοινωνία. Το έθνος συνεπώς, υπάρχει μόνο ως φαντασιακή κοινότητα, άσαρκο “ιδανικό” με το οποίο βαυκαλίζονται οι υπήκοοι που σήμερα κουνούν τις σημαίες στην μεγάλη παρέλαση θύοντας στην εθνική υπερηφάνεια (...και αύριο, εμβρόντητοι και μπρεδεμένοι, ταπεινώνονται στην δουλειά από το αφεντικό τους, δίδονται από αλλόθρησκους... “ομοεθνείς” τους ή αποδέχονται με θρηνωδίες το φρέτρο του γιου τους που, στο όνομα της ίδιας υπερηφάνειας, γυρνά κομμάτια από το μέτωπό).

Εκείνο όμως που κατοχυρώνει και τυπικά στην συνείδηση των ανθρώπων την εθνική αυταπάτη, είναι ο θεσμικός χαρακτήρας που παίρνουν τα στοιχεία που την αποτελούν: πώς να πιστέψει κανείς ότι “έθνος” στην ουσία δεν υπάρχει, όταν σε πραγματικό-καθημερινό επίπεδο βλέπει και ακούει συνεχώς τις προβολικές παραστάσεις του (εθνική σημαία, εθνόσημο, εθνικός στρατός, ετήσιες εκδηλώσεις κλπ.); Στο σημείο αυτό βέβαια πρέπει να τονιστεί πως, παρ’ όλ’ αυτά, το έθνος και η εθνική ταυτότητα δεν είναι ένα ξερό φέμα, δηλ. δεν συγκροτούνται εκ του μηδενός από τον εθνικισμό. Αυτό σημαίνει πως, οι άνθρωποι που ζουν σε μια συγκεκριμένη εδαφική επικράτεια δεν συνιστούν ένα έθνος, μπορεί να συνιστούν όμως εθνότητες, καθένα από τις οποίες διακρίνεται από τις δικές της πολιτισμικές παραδόσεις, συλλογικές εμπειρίες, γλωσσικές ιδιομορφίες και ιστορικές-φυλετικές καταβολές (βλ. πχ στην Ελλάδα, από τους Αρβανίτες ως τους Καραγκούνδες και από τους Κρητικούς ως τους Μανιάτες κλπ.).*

Από όλο αυτό το πλήθος των τοπικών, διάσπαρτων και πολλές φορές εντελώς άσχετων μεταξύ τους ή αντιφατικών παραδόσεων, η εθνικιστική ιδεολογία, δια των μηχανισμών του κράτους, αντλεί επιλεκτικά τα υλικά που αποφασίζει για να οικοδομήσει την ενιαία-ομογενοποιημένη εθνική ταυτότητα, την οποία στην συνέχεια επιβάλλει είτε με την άμεση ή έμμεση βία είτε με την προπαγάνδα αλλά κυρίως με μια θεσμισμένη επαναληπτικότητα (κάθε χρόνο ελεπειτικοί εορτασμοί, εκδηλώσεις, με κάθε αφορμή, όχι μόνο σε κρατικό επίπεδο αλλά και σε τοπικό -απελευθέρωση της τάδε πόλης από τον δεινά κατακτητή, ένωση με την “μητέρα” Ελλάδα κλπ.). Οδηγεί έτσι σταδιακά στην λησμοσύνη και τελικά ωθεί στην πίστη πως έτσι ήταν τα πράγματα από πάντα.

Το έθνος λοιπόν δεν κατάγεται από κάποιες συγκεκριμένες και μοναδικές εθνικές καταβολές, αλλά χρησιμοποιεί υπαρκτά στοιχεία του παρελθόντος και τα μεταποιεί-παραποιεί-ανασυνθέτει-ιεραρχεί κατά το δοκούν των κυρίαρχων ελίτ ώστε να πάψουν να αντιπροσωπεύουν αυτό που ήταν και να κατοχυρωθούν στην συνείδηση των ανθρώπων ως “ακλόνητες-προαιώνιες” αποδείξεις της ιστορικής συνέχειας και ομοιογένειας των ανθρώπων που ζουν στα εδαφικά του όρια (και αυτό συνδέεται άμεσα με την καπιταλιστική-εμπορευματική οικονομία που οι ελίτ υμνούν λιγοστά -αλλά αυτό χρήζει ιδιαίτερης ανάλυσης). Παραδείγματος χάριν, η γλώσσα που μιλάμε σήμερα δεν είναι βέβαια μια κατασκευή του κράτους. Υπήρχε (με τις ανάλογες διαφορές βέβαια) αλλά σίγουρα δεν ήταν η μόνη: στον ελλαδικό χώρο υπήρχαν και άλλα σημαντικά ιδιώματα (πχ αρβανίτικα, βλάχικα, σλαβογενή) που όμως βαθμιαία εξοβελίστηκαν βίαια μέσω συγκεκριμένων κρατικών πολιτικών μεθοδεύσεων προκειμένου να επιλεγεί

τελικά η παρούσα γλωσσική έκφραση ως η “επίσημη ελληνική”. Γιατί, διαφορετικά, πως θα κινούνταν απρόσκοπτα και γρήγορα τα κεφάλαια των αφεντικών, αν ο καθένας που συναλλασσόταν σε μια τράπεζα χρεωνόταν... υπηρεσία διερμηνείας για να συνεννοηθεί στο δικό του ιδίωμα; Κατά τα άλλα οι ίδιες ελίτ μιλάνε για αυτοδιάθεση, ελευθερία έκφρασης, πολύ-πολιτισμικότητα και δικαίωμα στην διαφορά...

Τέλος, εξέχων χαρακτηριστικό της εθνικής ταυτότητας είναι η απαραίτητη συνάρθρωση της με μια συγκεκριμένη-οριοθετημένη εδαφική επικράτεια μέσα στην οποία το εθνικό κράτος ασκεί την κυριαρχία του.

Γι’ αυτό και το έθνος, ως ιδέα, δεν συμβιβάζεται με τον επαναστατικό διεθνισμό: εξ ορισμού αποκλείει από τα μύχια του την οικουμενικότητα και την ανθρώπινη συνείδηση, διακρίνοντας τους ανθρώπους δια των συνόρων, των... σημαίων και λοιπών πλαστών αρτυμάτων. Παρά τις εξελίξεις των τελευταίων χρόνων σε σχέση με το νέο δόγμα των κυρίαρχων του πλανήτη, σύμφωνα με το οποίο επιτρέπεται εξωτερική παρέμβαση στα εσωτερικά μιας χώρας (βλ. επίθεση του ΝΑΤΟ στη Γιουγκοσλαβία -έτσι κι αλλιώς δηλαδή γινόταν αυτό με τις επιβεβλημένες δικτατορίες, τώρα όμως του προσέδωσαν και... θεωρητική βάση για να το νομιμοποιήσουν), το έθνος εξακολουθεί για την ώρα να νοεί τον εαυτό του ως κυρίαρχη πολιτική δύναμη γι’ αυτό και τα εθνικιστικά κινήματα μονίμως αυτό τον στόχο έχουν: να αποκτήσουν την δική τους οντότητα εκφρασμένη ως ανεξάρτητο κράτος, πολιτική επικράτεια.

...Σίγουρα η προσπάθεια για μια ανάλυση του ζητήματος αυτού δεν... ολοκληρώνεται εδώ. Υπάρχουν άπειρα στοιχεία που θα μπορούσε ή θα έπρεπε κανείς να αναφέρει. Δυστυχώς, ο χώρος μας είναι πολύ περιορισμένος και αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίον ο γράφων δε θα μπορέσει επίσης να αναπτύξει τις σκέψεις του για μια δράση ενάντια στις παραπάνω αυταπάτες. Επιγραμματικά πάντως, θεωρεί πως η όποια δραστηριότητα των ανθρώπων που επιζητούν την αλήθεια και την αυτονομία τους καθώς και των αναρχικών και γενικότερα αντεξουσιαστών σχετικά με το ζήτημα πρέπει να εκτυλχθεί γύρω από κάποιους άξονες:

α) την συνεχή, συνεπή και εμπειριστατωμένη αντί-πληροφόρηση, χωρίς στείρες συνθηματολογίες και αφοριστικές παράτες, αλλά με έρευνα και παράθεση ιστορικών, πολιτικών κλπ επιχειρημάτων -κυρίως- έξω από τις μητροπόλεις. Επίσης, γνώμη του γράφοντος είναι πως για να είναι τέτοιες παρεμβάσεις αποτελεσματικές, πρέπει έντεχνα να εγκολπωθούν και στοιχεία του ραϊχικού λόγου -μην ξεχνάμε πως ο “εθνικός κορμός” ριζώνει στο θυμικό του κόσμου, στον ψυχισμό του, που, στρεβλωμένος, γίνεται η συγκλησιακή πανούκλα του φίλαρχου “Ελληναρά”.

β) στο πρόταγμα του κοινοτισμού, προσαρμοσμένου στις ιδιαίτερες χωροχρονικές συνθήκες κάθε τόπου. Ο κοινοτισμός, με τις αρχές που τον διέπουν (δεν είναι του παρόντος να αναλυθούν -

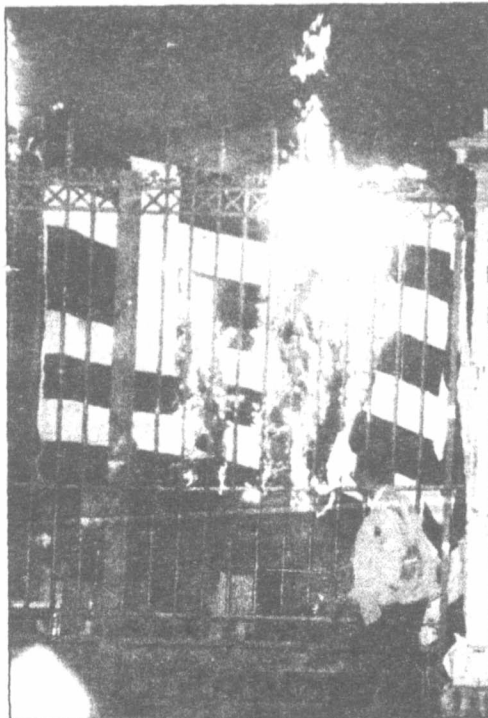
ας ψάξουμε λίγο) φαίνεται το μόνο σχέδιο για την αναβίωση μιας τοπικότητας (και όχι τοπικισμού, βέβαια) που, συνδεδεμένη οργανικά με τις παρακείμενες -μέσα από την ΠΑΙΔΕΙΑ- θα αποτελέσει μακροπρόθεσμα τον ανταγωνιστικό πόλο του εθνικισμού.

Το ερώτημα είναι, μπορούμε, εδώ που φτάσαμε τα πράγματα;

Χμμ...

...“ποντοπορούμε ποικιλότητα ΙΚΑΝΟΙ, φίλοι μου”

Στ. ΜΑΛΛΑΡΜΕ

*Λέγοντας εθνότητα εννοούμε εδώ ένα σύνολο ανθρώπων ανάμεσα στους οποίους είναι δυνατόν να υπάρχουν ακόμα πραγματικοί, απτοί κοινωνικοί δεσμοί λόγο κυρίως της μικρής εδαφικής και πληθυσμιακής κλίμακας στην οποία λαμβάνουν χώρα οι δεσμοί αυτοί. Φερ’ ειπείν ανάμεσα στα χωριά των Σαρακατσάνων μπορεί να υπάρχουν δεσμοί συγγένειας, σχέσεις άμεσης επικοινωνίας σογιών-οικογενειών, ονοματοθεσίας βάσει παραδόσεων και εθίμων πολύ πιο ομοιογενών, πιο συμπαγείς γλωσσοφυλετικά κλπ.

Εκεί που οι αφελείς θέλουν να μετρούν την πίστη τους με την αναγραφή του θρησκευματος στην νέα ταυτότητα.

Εκεί που οι ρασοφόροι χαραιοφάγδες ξεσηκώνουν το ποίμνιο τους για να μην χάσουν την προνομιούχα θέση τους...

...Ανατέλλει ο κόσμος της παντοκρατορίας των οικονομικών συνασπισμών, ένας από τους οποίους είναι και η ΕΕ. Στόχος τους είναι η πληρέστερη οργάνωση του εξουσιαστικού οικοδομήματος και η ισχυροποίηση του κεφαλαίου. Ένας κόσμος που η εξέλιξη του έχει προκαθοριστεί από νεότευκτους μηχανισμούς χειραγώγησης (Σένγκεν, Μάαστριχ, Ευροπολ, κτλ.). Ένας κόσμος απέραντο στρατόπεδο συγκέντρωσης.

Μήπως όλοι αυτή η βαβούρα σχετικά με το θέμα της αναγραφής του θρησκευματος έχει σκοπό να ξεγελάσει και να αποπροσανατολίσει γύρω από σοβαρές πράξεις σε βάρος της ανθρώπινης αξιοπρέπειας; Από ότι φαίνεται οι κύριοι φοβούνται και την παραμικρή νύξη γύρω από αυτά τα ζητήματα.

Εδώ ο κόσμος χάνεται και το μουνί χτενίζεται...

Εν μέσω θέρους έπρεπε να υποστούμε και το νέο (5ο) τεύχος της Propaganda. Συγκλονιστική εμπειρία: θα μάθετε που τρών και πίνουν οι "προπαγανδιστές", θα ξέρετε ότι θα πρέπει να αποφύγετε την Τήνη όχι μόνο εξαιτίας της παναγίας αλλά και εξαιτίας των "προπαγανδιστών", θα διαβάσετε "εμβριθείς" κριτικές(!) για το θέαμα, θα πάρετε μια γεύση από το μπητνικοκαταστασιακό lifestyle, επίσης θα βρείτε λογοτεχνικά κείμενα (wannabe Burroughs), κρίσεις πάνω στους καταστασιακούς (που μεταξύ μας μόνο κρίσεις δεν είναι αυτά τα απείρου βάθους μαλακίας και απείρου ύψους μεταμοντέρνου διανοητικού αντανισμού συμπεράσματα του Μπαμπασάκη). Θέλετε και άλλα; Υπομονή το επόμενο τεύχος θα έχει δωράκι τα ποιήματα της γκόμενας του Μεγάλου (του Ντεμπόρ ντε...) για τον ίδιο τον Μεγάλο.

Για αυτό μας τρώγανε τα αρχίδια, κάτι ετοίμαζε ο Μπαμπασάκης...

Με απλά λόγια αυτοί οι εργολάβοι φτιάχνουν τις διαφημιστικές ατάκες του μέλλοντος. Η Propaganda στολίζει την βιβλιοθήκη μας δίπλα στο "Κλικ" και την "Πειραική Εκκλησία". Ως καταστασιακός σταλινισμός ξαναγράφει την ιστορία οβήνοντας... Αποφύγετε τους...

Αυτή η χώρα, όπως εξίσου και λίγο πολύ ολόκληρος ο πλανήτης, μέρα με την μέρα ερημώνεται. Και αυτή η έρημος δεν αφορά το φυσικό περιβάλλον όσο το κοινωνικό. Οι ακατοίχτες κοινωνικές ζώνες εξαπλώνονται, η όποια ελευθερία είχε απομείνει σε αυτή την επίφαση γίνεται μέρα με την μέρα κομμάτια. Στο περίφημο "1984" του Όργουελ ο χαφιεδισμός, η καταστολή και η βία είναι μια καθημερινότητα -και να σημειώσουμε ότι αυτά δεν ήταν τόσο ετεροκαθοριζόμενα από το σύστημα όσο αυτοκαθοριζόμενα από τους ανθρώπους (αυτοκαθοριζόμενα στον βαθμό που οι άνθρωποι αποτελούν όργανα αλλά και όχι μόνο) -στο περίφημο "2000" της Ελληνικής Δημοκρατίας ο χαφιεδισμός, η καταστολή, η βία έχουν ντυθεί τα καλά τους και βγαίνουν βόλτα. Έτσι έχουμε και λέμε: οι "λαθρομετανάστες" απο 'δω και μπρος θα τύχουν ειδικής μεταχείρισης, θα τους κόβουν νερό και ρεύμα, θα απαγορεύουν την όποια περιθάλψη, νοσηλεία κτλ. σε νοσοκομείο, και το νοσοκομειακό προσωπικό καλείται να φωνάζει την αστυνομία και να καταγγέλει συναδέλφους του που παρέχουν τις υπηρεσίες τους σε αυτούς: η αστυνομία δεν είναι υποχρεωμένη να φανερώνει τις πηγές της ενώπιον του διακαστηρίου, όποιος δράστης κάποιας παράνομης ενέργειας καταγγέλλει τους συνεργούς την γλυτώνει και απαλλάσσεται από κάθε κατηγορία...Και τα λοιπά...Και τα λοιπά...

Να δούμε πόσο ακόμα θα έχουμε το κουράγιο να λέμε "και τα λοιπά"... "Αυτά δεν αφορούν εμένα" φωνάζει ο φιλήσυχος πολίτης, "αυτά αφορούν τους Αλβανούς και τους εγγληματίες". Εν ολίγοις ακριβώς αυτό είναι το κακό με τον έλληνα πολίτη... είναι πολύ φιλήσυχος. Μέχρι βέβαια να του χτυπήσουν την πόρτα και αυτού... Αλλά μάλλον εμάς θα έχει πάρει πολύ πρωτότερα να μας αφορά οτιδήποτε.

ΚΑΙΡΟΙ

ΤΩΝ

ΣΗΜΕΙΩΝ

"Οι Γερμανοί ξαναρχονται." Αυτός θα μπορούσε να είναι ο τίτλος της εμπειρίας που ζήσαμε ένα πρωί σε μια -μέχρι εκείνη την στιγμή- όμορφη παραλία της Κρήτης. Γιατί εκεί που όλοι χαιρόμαστε την ζωή (και όχι τις "διακοπές" μας) δίπλα-δίπλα ο ένας με τον άλλο επικοινωνώντας μεταξύ μας και με την φύση, ξαφνικά το τοπίο μουντζουρώθηκε από το μελανό χρώμα εισαγγελέων, ταξιαρχών και ράμπο με στολές παραλλαγής που επέδραμαν σε παραλία, βράχους, ανθρώπους ως και στα ζώα (όμοιος-ομοίω πλησιάζει.)

Φυσικά η δικαιολογία ήταν -τι άλλο;- τα ναρκωτικά. Αλλά οι προσβολές κλπ που δεχθήκαμε ως... ένοχοι μέχρι αποδείξεως του εναντίου, δεν καταδεικνύουν τίποτα άλλο πέρα από το ήδη γνωστό: ότι το σκληρότερο ναρκωτικό είναι η εξουσία.

Το ζήτημα δεν είναι βέβαια η συγκεκριμένη επιδρομή. Το ζήτημα είναι τόσο αυτή όσο και τα συγκεκριμένα "συμβούλια πρόληψης εγκληματικότητας" που αποβλέπουν στον πανοπατισμό μιας κοινωνίας που θα 'χει γίνει ήδη χαφιάς, οι θεωρακισμένες αύρες που -μέχρι πρότινος παροπλισμένες- τέθηκαν ξανά σε ετοιμότητα (με την δέουσα μυστικότητα), οι συνεχιζόμενες σκοπιές στους μετανάστες και πάει λέγοντας.

Τελικά, το μεγαλύτερο των ζητημάτων είναι ο προ των πυλών(;) ολοκληρωτισμός στην ζωή μας τροφοδοτούμενος από την δική μας παθητικότητα και "αισθητική". Γιατί τί άλλο μπορεί να αντανάλα η σκουπιδοαισθητική των μπάτσων στις παραλίες (και όχι μόνο εκεί βέβαια) πέρα από την αντίστοιχη αισθητική των ΥΠΗΚΩΩΝ που την αποδέχονται (αφού είναι όμοια με την δική τους).

...Τί νούμερο θέλετε να είναι "η μπότα που (θα) πατάει το πρόσωπο σας", κύριοι; Η επιλογή αυτή κοντεύει να γίνει η μόνη μας "ελευθερία".